

Farella

Revista de Llançà

Any V

Llançà, gener del 2000

Núm. 10

FONDA AMPURDAN

DECANA DE LA HOSTELERIA LOCAL

Salmeron, 11
LLANÇÀ

BAR UNIVERSO

ESPECIALIDAD EN TAPAS

Calle Mayor, 1
LLANÇÀ

NIGHT CLUB PATI BLANC

El Jardin de los
Grandes Espectaculos
LLANÇÀ

TAXI TURRO

ALMACENES CARRETÉ

Calle Unión, 2
LLANÇÀ

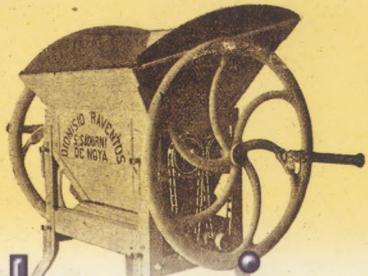

ESTRUJADORA PARA UVAS

PATENTADA
SISTEMA RAVENTÓS

TOURIST'S HALL

Perfumeria
Fotografia
Artículos de Deporte
Regalos

dossier:
Llançà
segle XX

Estrojadora para ser movida por fuerza motriz. Cuando a la estrojadora hay que añadirse el desmenuamiento su precio en el momento de la compra del ferreo. 410

ANUNCIOS SEGUN TARIFA

PARA PUBLICIDAD, RECLAMOS Y OTROS SERVICIOS PUBLICITARIOS. PRECIOS MUY PRACTICOS Y ECONOMICOS. PRECIOS CONVENCIONALES.

REDACCION Y ADMINISTRACION:

AJUNTAMENT DE LLANÇÀ
AV. EUROPA, 37 - LLANÇÀ

PRECIOS DE SUSCRIPCIÓN

España, 5 pesetas año - Extranjero, 10 francos año
Las suscripciones comienzan en Enero y terminan en Diciembre de cada año
El menor precio es de 50 pesetas ejemplar

ASSESSORIA I GESTIÓ
GARBÍ CORREDORIA D'ASSEGURANCES

FISCAL
LABORAL
COMPTABLE
MERCANTIL
C. ASSEGURANCES

FEM COSTAT A LA SEVA EMPRESA

LLANÇÀ Av. Pau Casals, 23 1r. 4a. - Tel. 972 12 03 02 - Fax 972 12 03 02
FIGUERES, OLOT, GIRONA, BANYOLES, PALAFRUGELL, BARCELONA, GAVÀ, REUS, VIC SABADELL i BADALONA

MOTS AL VENT

JOSEP M. SALVATELLA

Cinquanta anys

Enguany fa mig segle –era, justament, el 1950– que va arribar a Llança un capellà jove, inquiet, renovador. Va ser com un cop de puny a la taula en aquell poble fosc i més aviat pobre, que començava a desempallegar-se com podia de la misèria de la postguerra. Es van començar a veure, llavors, els primers grups d'estiuejants i algun turista escadusser. Encara es ballava, recordeu?, a la sala de la Societat o, a l'estiu, a la terrassa. Encara es treballava la vinya i l'olivera, i, com sempre, hi havia gent que es guanyava la vida en mar. Altres, ja se sap, anaven a Portbou –un Portbou escara pròsper i enlluernador– a descarregar vasons, a treballar a les agències, a vendre al mercat, a servir...

Mossèn Josep Benet i Cantó fou com una ventada de nord en un ambient immòbil, quiet, un pèl resclosit. Jo tenia, quan ell va arribar, dotze anys. Orfeó, bàsquet, *Miranda*, cinefòrum, teatre... Vaig ser un dels *nens del capellà*, era inevitable. L'etapa aquella del Centre Cultural va marcar la meua vida, i la de molts altres, amb tota seguretat. Tot el que he pogut fer després té el seu origen en les activitats que en aquell temps vam portar a cap, il·lusionadament, amb pocs mitjans. Les idees, també: el sentiment de la pàtria i de la llengua; el gust per la poesia i la literatura, per l'art en general; l'esperit de servei al país i al poble; la convicció que no tot són els diners; la generosa visió d'una moral universal, més enllà de la religió estricta; la certesa que la vida és sempre una passió...

Jo diria –i no ho prengueu com una exageració– que Llança va canviar radicalment, entre els anys cinquanta i els seixanta, en l'aspecte material a causa del turisme, moralment i culturalment gràcies a mossèn Josep. Ja he escrit altres vegades que no tot ho va encertar, és natural, tots ens equivoquem. Però la seva forta, fortíssima, personalitat va marcar una època a Llança. Va aixecar el poble a les seves espatlles i el va portar molt més enllà. En va deixar alguns pel camí, és

FARELLA

Revista de Llança

Núm. 10 / Gener 2000

Preu: 500 ptes. / 3,01 euros

AJUNTAMENT DE LLANÇA

Impressió: Gràfiques PUJOL – Figueres

Dip. Leg.: GI-108/97

Amb la col·laboració de la Diputació de Girona

PORTADA:

LLANÇA. SEGLE XX

composició de

RAFAEL BORRÀS

cert, i va tenir sempre un sector crític molt aferrissat. Suscitava adhesions i oposicions igualment fervoroses.

Va estimar Llançà, on va viure vint-i-quatre anys, després va anar a Lloret. Morí al seu poble

nadiu, Arenys de Mar, el dilluns de Pasqua Granada del 1997. Els xiprers de Sinera vetllen ara el seu son. Mossèn Martí Amagat, que el va assistir en els darrers moments, ens contava que va morir amb els braços estesos, com en una creu.

Bombes de Nadal

El matí del 25 de desembre passat, abans de les onze, l'explosió va eixordar molts llançanencs. Per un moment, les recents imatges televisives referents a ETA van creuar, com un llampec, pels cervells de tothom. El cas és que es tractava d'una mina submarina, de cent setanta quilos de pes, que va ser captada per l'art de la *Mediterrània*, el dia abans. Els tècnics de la Guàrdia Civil la van fer esclatar rere Montcal i l'ona expansiva va deteriorar les edificacions de la pedrera i trencà alguns vidres de finestres de la vila. Sembla que la mina en qüestió procedia de la Segona Guerra Mundial i era de fabricació italiana.

Més enllà del fet de la troballa, relativament freqüent –l'artificier em confessà haver desactivat prop de tres-cents explosius semblants–, una deflagració com aquesta en ple dia de Nadal no deixa de tenir una certa càrrega simbòlica. Ara... n'esclaten tantes

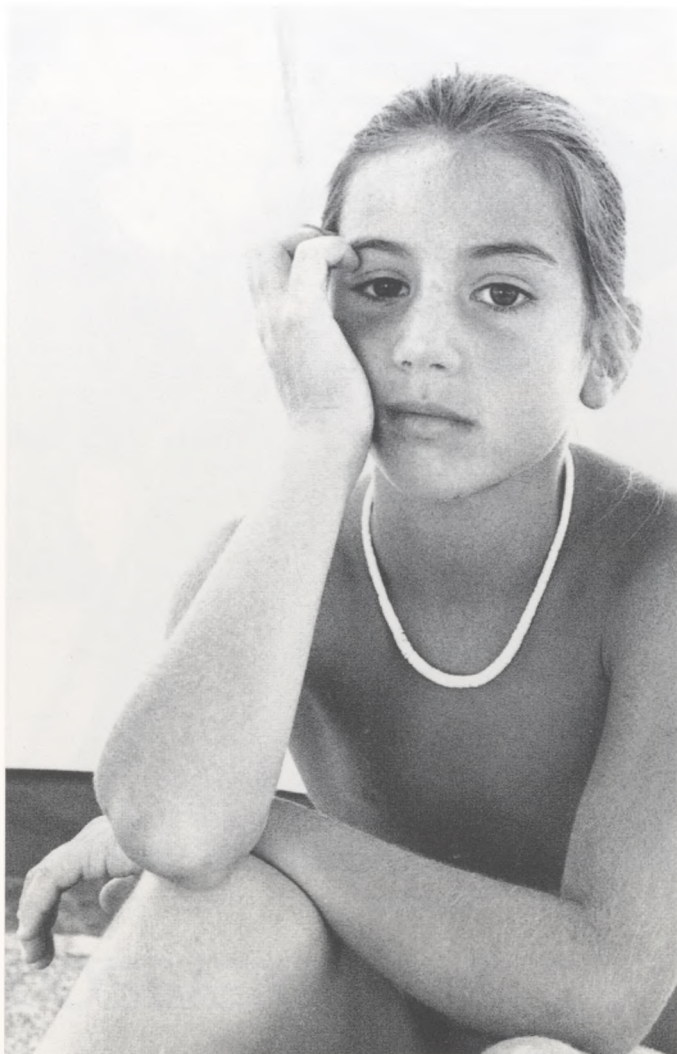
de bombes al món cada dia, sigui Nadal o Sant Esteve! El que em cridà l'atenció, però, és el fet que, amb prop de seixanta anys de permanència al fons del mar, conservés encara intacte el seu poder mortífer. Tantes coses que rovella el mar, no? Tantes coses que es fan obsoletes –nosaltres mateixos, per exemple– en seixanta anys! ...

Lovecraft afirmava que "la més vella, la més forta emoció sentida per l'ésser humà, és la por i la forma més poderosa d'aquesta por és la por d'allò que és desconegut... En el fons del mar –bressol de la vida i símbol del nostre propi inconscient prehumà– jauen els nostres terrors i desitjos més ancestrals, allò que heretàrem dels nostres avantpassats no humans."

Paraules de l'*Apocalipsi*, ara: "Aleshores vaig veure pujar del mar una bèstia que tenia deu banyes i set caps, amb deu diademes a les banyes i noms blasfems a cada cap..."

Col·lecció Joan M. Pau

Joan M. Pau

Elogi del dubte

“M’agraden els que dubten...” cantava per la televisió, dies enrere, una madura Guillermina Motta, lluny ja d’aquella noieta picardiosa dels Setze Jutges. Era una cançó d’origen francès, em penso. Josep Pla en parlava, d’això: “El francès aspira a no ser un primari, es malfia d’un excés de simplicitat. La forma dialèctica del rondinar és el dubtar. És el dubte de Descartes, un mètode important. Dubtar és inseparable de la llibertat de judicar...”

Fa temps en parlava jo d’aquest tema amb uns amics, de sobretaula. M’agraden els que dubten, a mi, també. M’agraden els que no estan mai segurs quant a les grans incògnites d’aquesta vida i de la mort subsegüent. Els que mai no pontifiquen, els que militen en el dubte raonable, tal volta sistemàtic, en la probabilitat, en la possibili-

tat. Els fidels a la màxima socràtica: “Només sé que no sé res”.

Em molesten els dogmàtics, aquells que sempre diuen que ja ho saben, els que ho tenen tot clar i transparent. Em fan basca els que volen imposar criteris, els dominants, els aprenents de dictador. M’emprenyen els il·luminats, els receptors de divines revelacions en exclusiva, els herois a costa dels altres, els místics, els màrtirs per pròpia decisió, perdoneu. Els que xerraven convençuts no fa gaire de l’imminent final de segle i de mil·lenni, els que descarten qualsevol estat de vida més enllà del planeta blau, els que asseguren tenir molt clar que després de la mort no hi ha res...

Em va colpir, l’altre dia, sentir la Guillermina cantar amb convenciment i mestria allò de “m’agraden els que dubten...”

M’agraden, realment? Qui sap...

”la Caixa”

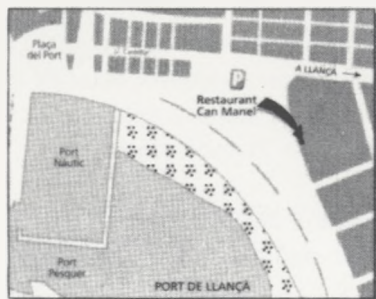
CAIXA D'ESTALVIS I PENSIONS
DE BARCELONA

Restaurant Can Manel

Especialitats:

***Bouillabaisse - Peix Fresc
Cuina Marinera***

DIJOURS FESTA SETMANAL TOT L'HIVERN
GENER TANCAT PER VACANCES

Passeig
Marítim, 4

Telèfons:
972 38 01 12
972 12 13 32

**EL PORT
DE LLANÇA**

Costa Brava
Girona

HABITACIONS
CHAMBRES

«Can Pau»

HABITACIONS AMB CALEFACCIÓ
OBERT TOT L'ANY

C/ Puig d'Esquer, 4
Tels. 972 38 02 71 - 972 38 02 70
LLANÇA (Costa Brava)

Col·lecció A. Bonsoms

DOSSIER: LLANÇÀ, SEGLE XX (I)

JMS

Anys cinquanta, tres homes asseguts a l'arbre de la Plaça: Pere Vilà, Hermenegildo Pomés i Miquel Riera. És una imatge carregada de simbolisme, d'antigor i d'esperit llançanenc, a meitat del segle.

En aquest Dossier hem volgut aplegar un seguit de treballs i documents sobre el segle XX, que ja s'està acabant, a Llançà. La mostra no pretén ser exhaustiva –cosa, per altra banda, quasi impossible– i sí només un primer lliurament de temes i visions diversos, que pensem completar en el proper número de FARELLA que sortirà a l'estiu.

El segle XX –a Llançà com, segurament, pertot arreu– ha estat variat i apassionant: Unes primeres dècades de vinya, olivera i mar; el flagell sagnant de la guerra; la fosca postguerra; la represa i el turisme; l'ad-

veniment de la democràcia... Mn. Josep Clavaguera ens parla del tombant de segle; Josep M. Barris presenta un estudi dels moviments de població; oferim també un resum del cost humà de la Guerra Civil; Rafael Borràs exposa el testimoni dels que van patir l'èxode i els camps de concentració; Miquel Fa i Frederic Riera evoquen vivències de la postguerra; el fenomen de l'estiuieg i el turisme és comentat per Carles Molins; Arnald Plujà exposa un complet estudi sobre el nostre poble l'any 1950; i, finalment, Jack Blain ens mostra el seu punt de vista com a nou resident a Llançà.

Falten moltes altres coses, ja ho sabem. Algunes d'elles, possiblement, podrem aportar-les en el proper número, com se solia fer en els fulletons del temps dels avis.

LLANÇÀ EN ELS INICIS DEL SEGLE XX

JOSEP CLAVAGUERA i CANET

No és gens fàcil a nosaltres, homes i dones de finals de segle, traslladar-nos amb la imaginació a les darreries del segle XIX i als inicis del XX. Ens hi pot ajudar una selecció de documents escrits i gràfics, que ja pertanyen a la història, però que existeixen i estan servats en els arxius i biblioteques. Això és el que intentaré fer amb aquestes ratlles, rescatar de l'oblit textos d'autors llançanencs contemporanis o bé publicacions de l'època, perquè, juntament amb la il·lustració gràfica, se'ns doni una visió global de la vida econòmica i social de la població.

La primera referència –no podia ser altra– serà la de la crònica de Joan B. Serriñana, nascut a Llançà en l'any 1818, i que durant uns quants anys de la seva vida va escriure unes memòries o una mena de crònica anual. Els seus escrits acaben l'any 1891, pocs abans de la seva mort, que esdevingué el novembre de 1903. Aquestes frases que transcriuré a continuació són ben il·lustratives de com era la vida dels llançanencs a la fi del segle XIX, i de la seva gran preocupació per la climatologia. En Joan Baptista diu això:

"1891: Lo dit any 91 entra ab plujas i moltes freds que glasa 5 dias. La riviera sa glasa. Las voras de la mart y la aygua per dins las casas. Mata las hortalisas y llegums. Lo dia 16 de Janer neva que queda tot blanch. El 17 aumenta el fret. Als 18 i 19 la aygua se glasa per dins de las casas asta per dins els cantirs. Lo dia 21 ana una muller al hort del estañ y trobarem la aygua dels 2 pous glasada. El 22 plugue y desglasa pert tot.

1891: Lo ibern de molta fam y fret mata els taronges i figueras de moro.

1891: Lo estiu molta calor y moltas pedregadas fora de Llansá."

Una altra font important per descobrir la vida de la població són les actes de l'Ajuntament d'aquests anys 1899 i següents. En elles s'hi troba que el Consistori estava presidit per en Rafael Balló i Parés, i el secretari era en Joan Heras, amb una nòmina anual de 800 ptes. El rector que regia la parròquia era mossèn Pere Dalmau i Sala, i els metges eren el Dr. Agustí Gifre i el Dr. Emili Arderius.

Un fet molt negatiu per a la població, que ja venia d'uns anys abans, era la fil·loxera, amb totes les conseqüències que comportà, i que s'anaven pal·liant amb la plantació dels anomenats ceps americans. En les actes del Consistori hi queda reflectida aquesta greu problemàtica.

Per una altra banda, un fet molt positiu d'aquest final de segle fou la concessió de la construcció de noves carreteres –possiblement per mitigar les conseqüències de la fil·loxera–. L'Ajuntament rebé un ofici de la Diputació, el dia 3 de desembre de 1899, que notificava que ben aviat es construirien les carreteres de Llançà al Port de la Selva, la de Llançà a la cruïlla de la de Capmany a Roses i la de la vila a l'estació de ferrocarril.

Altres notícies curioses d'aquests anys són: la petició per fer una almadrava en els aiguamolls dels Estanys, de part del marquès de Camps; l'aprovació de la demolició de l'anomenada torre d'en Serrapí; l'adjudicació de la recollida d'escombraries a en Pau Pagès, amb una retribució de 3 ptes. cada dia; l'acceptació de l'herència de Miquel Galter, de la donació de 60 llibres per a la biblioteca municipal; el canvi de nom del carrer Pilota pel de Pi i Margall; la llista de les famílies pobres de la població: són 20 famílies.

Dona filant. Una feina usual fins ben entrat aquest segle.

La vida de la població segons almanacs i anuaris de l'època

En les biblioteques és on es troba informació escrita i publicada d'aquest final del segle XIX. A la de Peralada he trobat uns *Almanacs y guías del Ampurdán* dels anys 1877, 78 i 79. Estan escrits en castellà i, a més dels pobles i dels seus agregats, hi consten les dates de la festa major, els noms dels professors, etc... De Llançà diu així: "Té agregats els veïnats del Port i Setcases. Notari: Dn. Juan Majuelo; jutge municipal: Pau Battle; suplent: Josep Pagès; fiscal: Bernabé Verdagner; suplent: Anicet Badosa; alcalde: Dn. Andreu Albareda; estanquer: Fèlix Miquel; professor: Josep Palahí; professora: Caterina Estruch; *Puesto de la Guardia Civil* i *Puesto de Carabineros*; nombre d'habitants: 1.763; té hospital, cellers de vi i dipòsits d'oli de gran qualitat. Dista de Figueres 20 quilòmetres i celebra la festa major el dia 8 de setembre."

Un altre anuari dels inicis del segle XX, concretament de l'any 1903, editat amb el nom d'*Anuario Riera*, propietat d'Eduardo Riera Solanich, dóna unes dades sobre Llançà ben curioses i reveladores de la vida social i de les activitats econòmiques i industrials de la vila. Diu així: "Personal oficial: alcalde: Rafael Balló; secretari: Joan Heras; jutge: Joan Feliu; fiscal: Josep Suàrez; secretari: Josep Marcè; rector: Pere Dalmau; coadjutor: Joan Prunell; autoritat militar: Narcís Casadevall.

Trulls d'oli: Ballesta, Dalfau, Majuelo, Perxas, Poch i Sirvent.

Propietaris de vinya: Francesc Ballesta, Maria Bosch, Carles Dalfau, Teresa Ferrer, Úrsula Fulcarà, Joan Galter, Vda. de Gifre, Joan Majuelo, Joaquim Padrosa, Josep Pagès Iler; Esteve Parés, Vda. de Perxas, Martí Poch, Hereus de Paula Pujol, Fidel Tribulieig, Maria Verdagner.

Venda de ceps americans: Joaquim Arroyo, Antoni Barneda, Fidel Fulcarà, Joaquim Guanter.

Botigues de comestibles: Josep Bassagoda, Margarida Bes, Fèlix Calsina, Joan Deu, Manel Falcó, Nicolau Ferrer, Rafael Girbal, Isidre Gubert, Josep Iler, Vicenç Jofre, Rafael Mallol, Joan Pacareu, Joaquim Padrosa, Jaume Pomés i Narcís Turró.

Barberies, cafès i tavernes: Joan Gironella, Ricard Marcè,

Leandre Merigó, Toribio Rodríguez, Lluís Farreras, Pere Masdeu, Joan Pacareu, Joaquim Padrosa i Vicenç Serradell.

Fusters, ebenistes i boters: Josep Borràs, Fèlix Borràs, Gregori Escarpanter, Joan Ginjaume, Josep Hernández, Ferran Bassagoda, Rafael Jofre, Domènec Palet i Fèlix Salvà Viñas.

Posades, fondes i fleques: Josep Carreras, Lluís Farreras, Vicenç Pacareu, Joaquim Arroyo, Joan Deu, Felip Esteban, Vicenç Serradell, Josep Castelló, Nicolau Ferrer i Pere Pujol.

Peixateries i ultramarins: Rafael Balló, Felip Castelló, Isidre Gubert, Teresa Riera, Rafael Mallol i Josep Sabater.

Societats: Centre Federal i Societat Recreo Llançanenca.

Metge, veterinari i farmàcia: Emili Ardarius, Bernabé Quintana i Ricard Barris.

Col·legis i professors: Evangèlic, Germanes Religioses d'Ensenyament, Fèlix Heras, Flora Garriguer i Llorenç Jou Olió.

Llançà en els periòdics de final de s. XIX

No es pot acabar aquesta visió del canvi de segle sense donar una ullada a la premsa diària del moment. El periòdic més proper era *El Diario de Gerona*. Les notícies referents a Llançà són sobre la fil·loxera, les males collites de raïms i d'olives, les anomalies dels trens recentment inaugurats, els aiguats, la sanitat, etc... però, tot cercant-ne d'altres, n'he trobat dues que poden semblar insignificants però que m'han semblat com un presagi o anunci d'un fenomen que trasbalsarà tot el segle XX: el turisme.

Aquestes notícies diuen així: "Petició de la senyora Dolors Deu i Majuelo per construir una caseta a la platja de Grifeu per a prendre banys". La segona diu: "El Sr. Capità General del Departament ha intercedit davant del Sr. Governador de la Província sobre l'expedient promogut pels pescadors de Llançà en contra de la construcció d'una casa d'estiueig, perquè perjudicava els interessos de la navegació."

El turisme ha estat la gran indústria de l'oci i del temps lliure, que ha canviat i enriquit Llançà i els altres pobles de la costa marítima. Una anàlisi profunda d'aquest fenomen ens portaria a altres conclusions, més o menys conegudes, però sí ben certes i eloqüents.

Vinyes vora el mar, abans del turisme. Al fons, el Castellar.

LA POBLACIÓ DE LLANÇÀ AL SEGLE XX

JOSEP M. BARRIS i RUSET

L'evolució demogràfica de Llançà en el període 1900-2000 ha estat un indicador privilegiat de les transformacions de tot ordre –sobretot econòmiques i socials– que s'han esdevingut. Efectivament, en el transcurs del segle XX s'ha operat fonamentalment un procés de substitució de les tradicionals relacions de producció basades en l'agricultura de la vinya i l'olivera per un model econòmic el pes del qual recau en el sector terciari. Aquest balanceig de la vida econòmica de Llançà vers la indústria turística ha estat el factor que permet explicar el trencament dels límits demogràfics que s'havien assolit al voltant de 1840 –moment d'expansió olivarera– i de 1877 –torn del vi demanat pels mercats estrangers²–. Caldrà, per tant, mesurar els efectes que el turisme tingué a partir de la segona meitat de 1950 en la població i, en segon lloc, investigar la cronologia precisa d'aquests fenòmens.

Els 1882 habitants de Llançà de 1900 continuaven confiant la seva subsistència a 3 sectors econòmics molt clarament definits:

1. L'agricultura de la vinya i l'olivera. D'una banda, la introducció de noves classes de peus americans permeté refer, en bona part, el camí iniciat abans de la irrupció de la fil-loxera (1879), a pesar dels riscos a la tendència al monocultiu i l'excessiva dependència de les fluctuacions dels mercats. En segon lloc, l'olivera mantingué una presència econòmica destacada, sobretot fins a les fredes de 1956, moment a partir del qual deixa d'ésser un recurs econòmic significatiu. Així, per exemple, si el 1915 existien 5 trulls d'oli, el 1957-1958 només en restaven 2.

2. La pesca ha actuat com un sector econòmic refugi al llarg del segle i ha estat el recurs econòmic d'un centenar de famílies. L'evolució estable del nombre de pescador és indicativa:

1900	1936	1955	1960
81	107	110	100

Font: BARBAZA, Ivette, *El paisatge humà de la Costa Brava*, Barcelona, Edicions 62, 1a ed., abril 1988, volum II, pàg. 585.

3. El comerç al detall i els oficis artesanals ocupaven un ampli espectre de la població llançanenca, on no mancaven botigues de queviures, sabaters, basters, carreters, cellers, carnisseries, carboners, electricistes, llauers i tot el ventall usual en societats rurals i deficientment comunicades.

En definitiva, aquesta situació permeté que la població es mantingués a llarg termini bastant estable (vegeu l'annex), amb un lleuger augment dels efectius, i que el 1935 s'assolissin els 2103 habitants. Una anàlisi més detallada permet comprovar com després d'una clara tendència a l'alça (1900-1920), el segueix un període marcat per la crisi econòmica provocada per la fi de la Primera Guerra Mundial i la conseqüent presa de

l'activitat productiva a la resta del continent, alhora que s'intensificaren els conflictes socials a la província de Girona, sobretot on el sector industrial era predominant. A Llançà se sentí amb força la disminució de les comandes de vi provinents de França durant la primera meitat de la dècada de 1920.

L'equilibri demogràfic es trencà amb la Guerra Civil, com a conseqüència de les pèrdues imputables a la pròpia contesa bèl·lica i als efectes colaterals que se'n derivaren, bàsicament l'exili i la disminució de la taxa de natalitat:

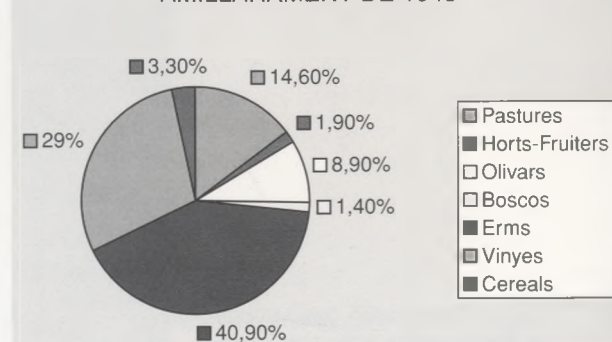
Moviments de naixements i defuncions segons els registres parroquials de Llançà

PERÍODES	NAIXEMENTS	DEFUNCIONS
1901-1910	49,6	45,9
1911-1920	57,7	42,9
1921-1930	47,8	33,1
1931-1940	33	27,5
1941-1950	23,8	22,9
1951-1960	21,8	19,3

Font: BARBAZA, Ivette, *El paisatge humà de la Costa Brava*, Barcelona, Edicions 62, 1a ed., abril 1988, volum II, pàg. 525.

Els recomptes de població davallen inexorablement: el padró d'habitants de 1940 donava 1947 habitants i les pèrdues es mantenen durant 1945 (1787 hab.), 1950 (1742 hab.) i 1955 (1680 hab.). El balanç demogràfic del període 1935-1955 és de -423 persones, és a dir, una disminució percentual d'un 20,11%. El pes relatiu de la població se situa en un alarant 79,88% (1935=100%). Recíprocament, l'amillament de 1945 també mostra amb claredat el progressiu abandonament de les activitats agrícoles, sobretot per una presència majoritària d'ermes.

AMILLAMENT DE 1945

L'abandonament del camp llançanenc és un fenomen que no es pot atribuir exclusivament al descens demogràfic, sinó que esdevé un procés estructural davant l'esgotament del model de creixement. Les dades de 1989 en són l'exemple final:

Superfície agrària 1989 (ha)

Terres llaurades	Pastures permanents	Terreny forestal	Altres (Erms)	Total
73	150	109	1331	1663

Estadística comarcal i municipal 1991, Barcelona, Institut d'Estadística de Catalunya, 1a. ed., des. 1992, pàg. 82.

És en aquest moment –2a meitat de la dècada de 1950– que la població comença un redreçament que ja no s'aturarà. Les causes són senzilles: l'aparició del turisme com a indústria cada vegada més massificada, que arrossega tota una sèrie de sectors econòmics relacionats (construcció, lleure, serveis diversos com l'hoteleria i la restauració), potenciarà un fenomen nou, la immigració, bàsicament provinent de la resta de Catalunya, Andalusia i Extremadura (vegeu mapa).

Els balanços demogràfics entre 1955 i 1975 són netament favorables, amb un increment absolut de 1314 habitants, xifra que percentualment significa un creixement del 78,21%. Hom pot afirmar, sense dubtes, que és el moment de màxim creixement de tot el segle. Amb tot, Llançà fou una de les poblacions costaneres amb menys incidència immigratòria, que al 1960 només representava el 37,7% del total de la població (702 immigrants)³. D'altra banda, la natalitat es recupera als anys 60 després de superar la "generació buida" de la postguerra. La cronologia demogràfica va de bracet amb la irrupció del turisme, que, a grans trets, té lloc a final de la dècada de 1950 i

principi de 1960. És simptomàtic comprovar, per exemple, un indicador turístic com l'evolució de l'equipament hotelier entre 1953 i 1964:

	1953	1954	1956	1958	1959	1961	1964
Hotels i pensions	2	4	4	5	5	8	12
N. d'habitacions			94	97	97	210	319

Font: BARBAZA, Ivette, El paisatge humà de la Costa Brava, Barcelona, Edicions 62, 1a ed., abril 1988, volum II, pàg. 606-607. Les dades de 1958 són extretes de *Reseña estadística de la Provincia de Gerona*, 1959, pàg. 400-402.

Qualsevol altre paràmetre –consum de benzina, pressupostos municipals, etc.– confirmaria el pes creixent del turisme en l'estructura econòmica de Llançà i, alhora, la millora de les condicions de vida dels seus ciutadans. La variable demogràfica, evidentment, no se'n queda al marge. Les interrelacions entre la situació econòmica i demogràfica també es posen de manifest en sentit contrari, quan, per exemple, la crisi del petroli de 1973 –sentida a Catalunya a partir de 1975– provoca un estancament de la població fins al 1981, moment en què se situa en els 2996 habitants.

És una aturada momentània, atès que es reprèn l'empemta demogràfica, a raó de 500 habitants la dècada, aproximadament:

	CREIXEMENT ABSOLUT	CREIXEMENT RELATIU
1981-1986	275	9,17%
1986-1991	224	6,84%
1991-1996	348	9,95%
1981-1996	847	28,27%

Aquest ritme de creixement, sostingut entre un 7-10%, ha permès superar la xifra dels 4000 habitants. En paral·lel, el canvi de model econòmic s'ha consumat. Llançà és en l'actualitat una població orientada netament als serveis, mentre que l'agricultura s'ha convertit en una activitat testimonial i practicada a temps parcial, desenvolupant una funció a mig camí entre el complement a la subsistència i el passatemps de cap de setmana.

Localització de l'ocupació 1991

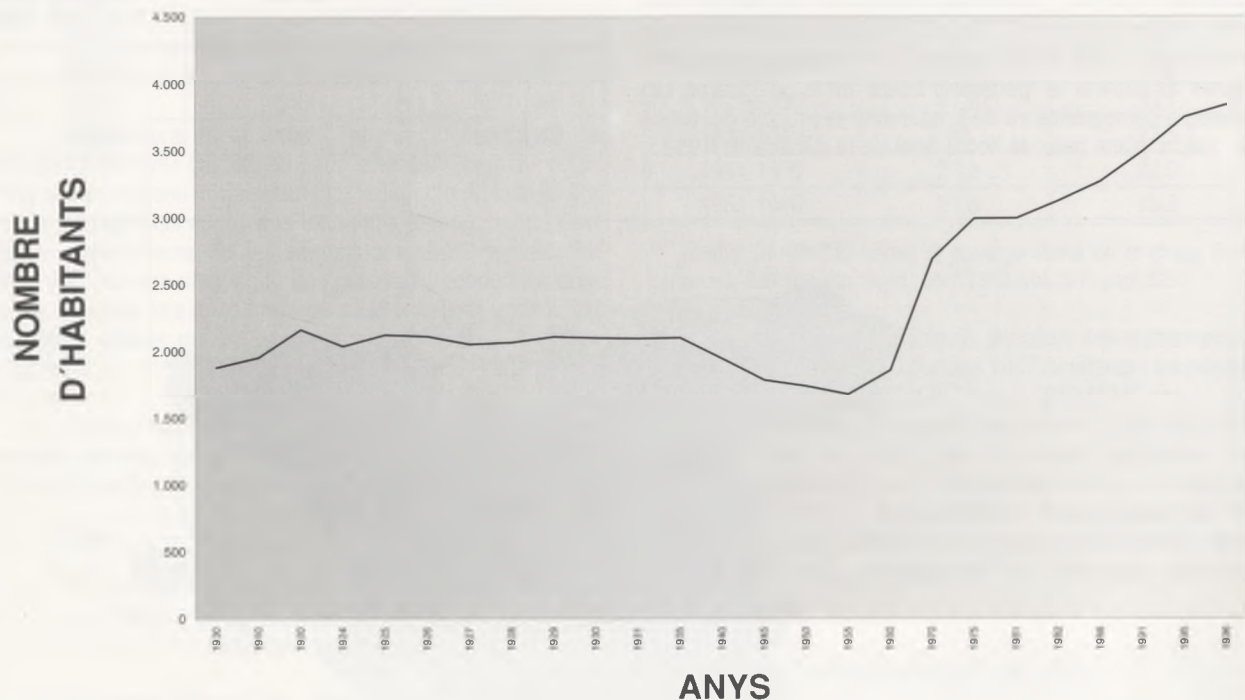
Agricultura, ramaderia i pesca	Indústria i energia	Construcció	Comerç, hoteleria, transport i altres	Administració pública, educació i sanitat	Total
99	122	244	458	148	1071

Font: *Estadística comarcal i municipal 1996*, Barcelona, Institut d'Estadística de Catalunya, 1a. ed., des. 1996, pàg. 80.

ANNEX: POBLACIÓ DE LLANÇÀ 1900-2000

ANY	HABITANTS	ANY	HABITANTS
1900	1.882	1945	1.787
1910	1.956	1950	1.742
1920	2.164	1955	1.680
1924	2.040	1960	1.859
1925	2.125	1970	2.693
1926	2.114	1975	2.994
1927	2.055	1981	2.996
1928	2.069	1982	3.126
1929	2.111	1986	3.271
1930	2.102	1991	3.495
1931	2.099	1995	3.751
1935	2.103	1996	3.843
1940	1.947		

EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA DE LLANÇÀ 1900-2000

1. ARMENGOL, Dolors, "La agricultura en el Alto Ampurdán a mediados del siglo XIX" a *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, Figueres, vol. 14, 1979-1980, pàgs. 11-137.

2. BARRIS i RUSSET, Josep Ma, "La crisi agrària de l'últim terç del segle XIX a Llançà" a *Llançà. Programa de Festa Major de Sant Vicenç 1994*, Figueres, Ajuntament de Llançà, sense paginar.

3. BARBAZA, Ivetta, *El paisatge humà de la Costa Brava*, Barcelona, Edicions 62, 1a ed., abril 1988, volum II, pàg. 518-519. Les dades del plànol provenen d'aquesta font, malgrat que han estat reelaborades per l'autor.

EL COST HUMÀ DE LA GUERRA CIVIL A LLANÇÀ

El 1999, el periodista Jordi Oliva i Llorens va publicar al diari EL PUNT una sèrie d'articles sobre els morts de la Guerra Civil a les diferents poblacions de la província de Girona. Les dades que segueixen, referents a la vila de Llançà, s'han tret del treball esmentat.

Llançà (2.103 habitants) *

Cognoms i nom	Edat	Lleva	Lloc de la mort	Data	Exèrcit	Clau
Baltasà Iter, Jaume	-	-	Front de l'Ebre	-/-/1938	Rep.	MO
Barris Feliu, Joan	-	-	Barcelona	-/-/-	Rep.	MO
Bosch Vila, Joan	-	-		-/-/-	Rep.	MO
Castelló Gubert, Felip	-	40		-/-/-	Rep.	MO
Estela -, Joaquim	-	-		-/-/-	Rep.	MO
Estela -, Vicenç	-	40		-/-/-	Rep.	MO
Feliu Casas, Alexandre	-	-		-/-/-	Rep.	MO
Feliu Català, Francesc	30	28	entre Ponts (Noguera) i Calaf (Anoia)	18-1-1939	Rep.	RC
Ferrer -, Josep	-	40		-/-/-	Rep.	MO
Font -, -						
(masover del mas Molinàs)	-	-		-/-/-	Rep.	MO
Fulcarà Pacareu, Albert	32	25	la Vall d'Uixó (Castelló de la Plana)	30-12-1937	Rep.	RC
Granollers Costa, Albert	-	-		-/-/-	Rep.	MO
Guifré Alzamora, Lluís	18	41	hospital militar de Cervera (Segarra)	21-7-1938	Rep.	RC
CerveraJofre Miquel, Jaume	-	28		-/-/-	Rep.	MO
Juan Soler, Armand	24	35	desaparegut	13-10-1938	Rep.	RC
Mallol Barbasà, Joan	-	30	desaparegut	-/-/-	Rep.	MO
Mallol Teixidor, Eugeni	-	-		-/-/-	Rep.	MO
Pacreu Canet, Agustí	-	40		-/-/-	Rep.	MO
Palet Moret, Albert	26	-	província de Castelló	-/-/-	Rep.	MO
Pumarola Duran, Sebastià	-	-	província de Tarragona	12-1-1939	Rep.	RC
Riera Porcalles, Pere	-	31		-/-/-	Rep.	MO
Ripoll Curadellas, Josep	27	31	Tremp (Pallars Jussà)	31-12-1938	Rep.	RC
Roig Tolsanas, Emili	35	-	Quicena (Osca)	-11-1936	Rep.	RC
Sanjosé Cabo, Joan	-	-	Front de l'Ebre	- - 1938	Fran.	MO
Surjus Marcó, Felip	-	39		-/-/-	Rep.	MO
Surjus Marcó, Vicenç	-	41		-/-/-	Rep.	MO

Llista de les víctimes del material bèl·lic abandonat

Nom	Edat	Causa de la mort	Data	Clau
Calsina -, -	-	bomba abandonada	- / - /1939	MO
Coll Garriga, Blanca	5	bomba abandonada	23-7-1939	RC
Falcó Pi, Montserrat	3	bomba abandonada	24-7-1939	RC

(*) Totes les lleves foren mobilitzades per marina

MO: memòria oral

RC: Registre Civil (secció defuncions)

LLANÇANENCs ALS CAMPS DE CONCENTRACIÓ DE FRANÇA

L'ÈXODE DELS FUGITUS DEL FRANQUISME

RAFAEL BORRÀS

Des del 28 de gener de 1939, dies abans que es volessin els polvorins de Llers i del castell de Figueres (8 de febrer) i de l'entrada de l'exèrcit de Navarra, comandat pel general Solchaga, a Figueres i fins a finals del mes de febrer, havien arribat a França pels passos fronterers de Catalunya uns 450.000 refugiats que fugien de les tropes franquistes integrades pels temibles soldats moros.

L'avenç era imparable i el desconcert dels fugitius era enorme; el 9 de febrer de 1939 la primera columna franquista arribà a la frontera de Portbou; el país veí acollia de forma descontrolada l'allau, que segons l'informe Valière el formaven 230.000 soldats ferits, 40.000 homes adults no militars i 170.000 nens, dones i ancians. Entre aquests, uns 182.500 eren catalans.

Primer eren camps d'acollida, entre els quals podem citar, per proximitat, St. Llorenç de Cerdans, Arles, Els Banyes d'Arles, la Manera, Bellaguarda, el Voló, Elna, Camp de la Mauresque a Banyuls, Ribesaltes o Perpinyà, altres més llunyans com Coll d'Ares, Prats de Molló, la Guingueta, la Tor de Querol o Montlluís. Després es construïren els grans camps de concentració a les platges d'Argelers, Sant Cebrià, el Barcarès, Agde (Camp dels Catalans), on s'amuntegaven maletes i homes mal alimentats, amb malalties com la conjuntivitis, a causa de la sorra que el vent aixecava; la pneumònia, la febre tifoide, la tuberculosi, etc.

Així començà l'èxode republicà i un exili tràgic, encara ara amb capítols obscurs, que conformen una part de la història europea més dramàtica d'aquest segle passat.

Entre els catalans internats en camps de concentració francesos hi havia Mercè Rodoreda, Pau Casals, Batista i Roca, Heribert Barrera, Carles Riba, Joan Coromines, Jordi Arquer o Ferran Soldevila, però també alguns llançanencs; desconec els noms de

tots ells, molts ja han mort i altres, per culpa del seu llarg exili, ja no viuen en el poble. No tractant-se d'un estudi exhaustiu, he escollit tres casos prou representatius, ja que passaren per diferents camps.

Rafel Mallol i Balló – 1913

A finals de febrer de 1939, amb vint-i-set anys, entra en el camp de concentració d'Argelers. El juliol, i a causa de la política d'esponjament dels camps de la Catalunya Nord, el porten a la localitat d'Agde (Erau), a uns quatre quilòmetres de Seta, en un camp que fins al maig de 1939 no fou enllestit mitjançant el treball de refugiats voluntaris.

Hi arribaren més de vint mil homes i es dividí en tres parts, una d'elles estava exclusivament reservada als catalans; així doncs, predominaven elements d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), Estat Català, mossos d'esquadra, soldats de la columna Macià-Companys, de les Milícies alpines i guàrdies d'assalt de la Generalitat, d'ací el nom de "Camp dels Catalans".

Els refugiats en aquest camp no caigueren en la vida monòtona, sinó que es desplegà una gran activitat, creant-se una coral amb més de 180 cantaires (la Massa Coral Catalunya), sorgí un grup de bastoners, es retolaven els carrers en català i les notícies i les ordres eren traduïdes al català. També, i gràcies a la pràctica d'activitats esportives, es construï un estadi capaç d'albergar fins a 10.000 espectadors. Els principals esports practicats eren: el futbol, en el qual hi destacà en Rafel Mallol, bàsquet, rugbi, atletisme i boxa.

Però no sempre fou fàcil la convivència amb les altres seccions del camp i la situació es complicà. En Rafel s'incorporà a una com-

En aquesta pàgina i la següent, dos testimonis gràfics de crua duresa, en els camps de concentració. Les condicions en què van ser presos excusen les deficiències tècniques.

panyia de treballadors, el primer pas cap a la seva llibertat per sortir d'aquest camp, en el qual hi va estar durant dos mesos.

El desembre de 1939 quedaven a Agde 800 refugiats, que s'ocupaven del manteniment; el destí dels que havien abandonat el camp, entre ells en Rafel, fou segons fonts consulars franquistes: 200 mariners tornats a l'Estat espanyol amb vaixells de pesca i comerç, 14.000 retornats pels llocs fronterers, 4.000 traslladats a altres camps de concentració, 1.400 evacuats a Llatinoamèrica, 120 evacuats a Rússia, 1.500 autoritzats a residir a l'Estat francès i 1.000 incorporats a l'Exèrcit francès (Legió i Conxinxina).

Pròsper Pumareda i Puig – 1919

Entrà a França per la Tor de Querol, on quedà concentrat un parell de dies, i hi trobà un altre llançanenc, en Miquel Roquer i Fayet. D'allí els dugueren al camp de Vernet (Arieja) que s'omplí amb els internats en els camps provisionals de Tor de Querol, Montlluís i la Guingueta.

El camp de Vernet, d'unes cinquanta hectàrees de superfície amb un volum d'uns quinze mil homes, no era nou. El seu origen es remuntava a la Primera Guerra Mundial i serví per internar-hi els presoners de guerra alemanys. El fred era intens, no tenien roba d'abric, i tenien una alimentació escassa. La quantitat de malalts era molt gran. El treball se centrava en la construcció de carreteres i tasques de manteniment. Aquest camp es considerà dels pitjors de tots i no cal entrar en detalls de les condicions infrahumanes en què vivien (l'escriptor Koestler afirmà que tant la vida al camp com el menjar eren molt millors a la presó franquista de Sevilla, on estigué empresonat en plena Guerra Civil). En aquest camp, en Pròsper hi estigué un mes.

A Mazères (Alta Garona) n'hi estigué en un altre, durant l'abril de 1939. Uns cinc mil combatents republicans s'apilonaven en una antiga bòbila habilitada com a camp. El problema més greu era la manca d'aigua, la qual duïen d'un riu fora del camp, i que de vegades, a causa de les inclemències duríssimes, els interns no podien anar a buscar, passant dies sense rentar-se. Com que les mancances eren molt grans, el camp fou clausurat el maig; alguns passaren de nou a Vernet i altres, com en Pròsper, s'inscrivieren com a treballadors militars de l'Exèrcit francès, marxant a la Bretanya, departament de Morbigan, passant-hi set mesos. Allí fou l'assistent d'un coronel polonès (en ésser ocupada Polònia pels alemanys, part de l'exèrcit polonès es replegà a França).

Veient com anava la invasió nazi, demanà tornar a Espanya el novembre de 1939. Ací fou molt "diferent" i es pot resumir així: un mes al camp d'Horta, un altre al camp de Reus, deu mesos en un de l'Àfrica i quatre anys de servei a l'Exèrcit espanyol. Un clar exemple del que passà a molts altres d'aquesta lleva.

Rogelio Garriga i Garriga – 1918

Passà en barca juntament amb el seu germà Nando, en els últims moments. Podia ésser una nit de lluna plena del deu o l'onze de febrer, mentre un avió bombardejava el barri del Port de Llançà, on moriren quatre persones que estaven en el Pòsit de Pescadors, milicians i algun civil. Arribaren a Cervera i passaren un mes a casa de la seva germana. Com que no van renovar la documentació, a mitjan de març els gendarmes els prengueren i els portaren al camp d'Argelers.

Argelers era un dels camps amb més capacitat, amb el de Sant Cebrià arribaren a tenir uns 180.000 refugiats, un autèntic formiguer. Els barracons formaven un gran carrer que batejaren amb el nom de la Rambla; hi havia el barri xinès, on es concentraven els delinqüents, els homosexuals que exercien la prostitució, els jugadors de cartes, etc. Els conflictes sovint s'hi originaven, produint-se batudes policials. Els robatoris eren d'allò més habitual. Al principi no deixaven entrar cap tipus de premsa d'esquerres. Existia un comerç a les portes del camp, on es podia comprar si es disposava de diners, però també hi havia el comerç il·legal de joies o petites armes de foc, que els refugiats havien pogut salvar malgrat els controls.

Quan entrà en Rogelio ja hi havia barracons i comunes, però els problemes eren molts. L'aigua de les bombes enfonsades a la sorra tenia l'inconvenient d'ésser una mica salobre i pesant per a l'estómac; els qui la tastaven no trigaven gaire a conèixer els seus efectes: la colitis. Amb les presses intentaven evacuar el més a prop del mar, on podien, amb la corresponent repressió dels guàrdies senegalesos i espanyols que anaven a cavall pel camp. Fou un camp amb constants entrades i sortides i encara al 1941 era actiu, amb 8.000 refugiats.

Al mes d'entrar-hi demanà tornar a Espanya, i només de fer el primer pas a la ratlla fronterera el van fer pres i començà un llarg i duríssim calvari. Després dels primers dies a la presó de Figueres, arribà el temps de camp de concentració franquista de Miranda de Ebro, i després el batalló de treballadors de Renteria; el camp d'Argelers era un "hotel" comparat amb això. Ésser un voluntari de l'Exèrcit republicà comportà un llarg període de patiments.

Tal com s'ha observat, la desmoralització produïda per les condicions de vida en els camps, la falta de perspectiva, les pressions de les autoritats franceses perquè abandonessin el país, sumades a les persistents crides del govern espanyol perquè tornessin els que no tinguessin delictes de sang, donà el seu resultat, però n'hi va haver, com hem vist, que es quedaren; alguns tingueren més sort que els que tornaren a Espanya, encara que patissin l'esclat de la Segona Guerra Mundial; altres, com Miquel Roquer i Fayet, caigueren en mans dels nazis i el seu patiment es prolongà fins ben entrats els quaranta.

Les lesions físiques i psíquiques de molts foren irrecuperables, la repressió i la por durà encara, malauradament, molt de temps.

Arxiu

POSTGUERRA

MIQUEL FA

“... la guerra ha terminado.”

Dit això, s'acabaven tres anys de lluita aferrissada.

Les terres grises i verdes del país sangonejaven i en elles hi quedaven les ganyotes de la mort i els crits dels patiments.

També hi quedaven enterrades les gestes més o menys heroiques.

Havien callat les armes i anàvem a començar la pau.

La pau, però, començava d'una manera condicionada, fent-se difícil i poc possible, de debò, per als vençuts.

Als vençuts, tornant a casa, se'ls esbatanava el cor.

El final de la guerra fou el començament de l'exili per a alguns.

Uns altres camins portaven als camps de concentració, als batallons de treballadors i a les presons, on es degradaven els cossos i els esperits.

El país. El país s'havia quedat en la misèria i es va establir la cartilla de racionament i també el control del tabac.

Escassejava tot. Diners i manduca.

La gent tampoc s'escapava del control i per sortir fora de la vila, cap a la vinya o l'olivar, calia tenir un passi, i per desplaçar-se feia falta un salconduit.

Amb pobresa i sense esma, vigilats i controlats, la situació era delicada.

Aquests eren residus de la guerra.

Aparegué l'Auxili Social. Potser, com una Pia Almoina. Potser, només testimonial entre nosaltres.

Amb tantes mancances, allò que es collia i allò que es pescava, anava molt bé.

Arreplegar olives, raïms o tòries, dava un xic de feina a les dones.

Alguna d'elles anava a ramassar llenya al bosc i, fent-ne un feix, el traginava ajustat a l'esquena, duent-lo a casa per a la fogaina, o per vendre'l als veïns, o si no, a la gent del forn de pa. Emperò, ens deprimia una mica veure una dona escarrassada, portant un feix que penjant-li pel darrere anava escombrant el sòl.

Les dones també feien el petit contraban d'entrar a Cervera amb unes ampolles de vi dolç i venir-ne duent pa blanc i uns paquets de cafè, ben amagats.

Dones i homes feien estraperlo d'oli venent-lo a pagès.

La gent s'espavilava i del blat de moro en feien farinetes, i del farro, bones sopes i bones truites.

Eren temps complicats i, per tirar endavant, calia Déu i ajuda.

Amb això, va venir un capellà memorable. Mossèn Eduard Trigàs i Hermida.

Un capellà especial per a una situació especial.

Era una mà acollidora.

Era una oïda atenta.

Tothom s'hi trobava bé a cal capellà.

Tothom hi acudia.

Arxiu

Àpat festiu de San Fernando, als anys quaranta: un Llançà militaritzat.

Tothom hi tenia entrada.

La gent volia ajuda i el capellà no desairava ningú.

Mossèn Eduard. Mossèn Trigàs, escoltava i feia.

Dava consol. Dava esperança.

Seria una maldat oblidar-se de mossèn Trigàs.

El poble li va retre homenatge l'any 1964, concedint-li la Llança d'Or.

Les coses seguien el seu curs.

Emperò canviaven i s'assumien les circumstàncies de cadascú i es renovava la germanor de poble.

A més, un dia, d'un any singular, es va acabar aquella esquifida pau.

I, en el mateix dia, d'aquell any, es va acabar la trista i llarga postguerra.

POSTGUERRA: ANYS DE PENITÈNCIA

FREDERIC RIERA I MALLOL

Les guerres sempre són el resultat de l'excés; de l'excés de població, d'armes, de diners, d'energies vitals, d'idees i també d'ideals.

Tres anys de lluita, prop d'un milió de morts, el país devastat per la guerra i una de les emigracions més impressionants de la història nacional. Les conseqüències polítiques d'aquesta pertorbació, respecte a una Europa en un estat d'excitació nerviosa a punt d'esclatar, molt aviat esdevindrien clares. Hitler tenia a punt de solfa les seves esquadres armades fins a les dents. Confusió i silenci arreu del continent.

La postguerra a Espanya establí naturalment un cerimonial de dol, de fam, ruïnes i manca de treball. Els grans corrents migratoris creuaren el país en totes direccions, deixant pel camí conviccions, ideals, odis, esperances, desenganys, i tot això davant d'una necessitat urgent: treball i pa.

El triomf de les tropes franquistes, amb la simpatia i l'ajut de la Itàlia de Mussolini i de l'Alemanya de Hitler, va donar el poder a un general, Francisco Franco, que es va erigir com a salvador d'Espanya i es va proclamar, ell mateix, "Caudillo de España por la Gracia de Dios".

El franquisme, el règim dictatorial que va governar Espanya, va ser el resultat d'una suma de forces i ideologies ultraconservadores. El resultat va ser un règim d'un únic partit, recolzat en l'Exèrcit, l'Església i l'oligarquia agrària. El paper de l'Església en suport del franquisme va ser determinant des de la Guerra Civil, a la qual va conferir el rang de Croada.

Hitler entra a Polònia i tot seguit a Txecoslovàquia. La Segona Guerra Mundial és inevitable. Què fem els espanyols? Res més podíem fer que estroncar les nostres ferides, omplir les esglésies encara socarrimades, buscar treball, recomanacions... Espanya de nou es divideix en dos bàndols: a favor i en contra de Hitler. Així es va encetar la sag-

nant, boja, lletja dècada dels quaranta; la més vomitiva de la història: la Guerra Mundial, el nazisme, el feixisme, els ominosos camps de concentració, les bombes atòmiques sobre Hiroshima i Nagasaki.

L'holocaust va aterrir la humanitat. El malson va continuar al saber l'extermini sistemàtic de més de sis milions de jueus, gitanos, homosexuals i desenes de milers de malalts. Les polítiques xenòfobes que van culminar en l'holocaust passaran a la història com el moment més abjecte, el més degradant de la condició humana. Tant de part de les víctimes, sotmeses a una crueltat sense límits, com de part dels botxins. Gràcies a l'existència dels camps d'extermini, sabem que la capacitat de fer mal de l'ésser humà no té límits.

Els catalans som gent de molta rauxa, deia Pau Casals, una calba il·lustre i docta, unes ulleres rere les quals riu —o s'indigna— la mirada, un violoncel i una pipa, compromès amb l'ideal de la pau i amb la lluita dels drets humans i el seu país: "Catalunya, avui, és una província d'Espanya, però Catalunya ha estat la nació més gran de tot el món. Us diré perquè. Catalunya va tenir el primer parlament democràtic, molt abans que Anglaterra, i fou a Catalunya on hi hagué les primeres Nacions Unides. En aquell temps, el segle XI, es van reunir a Toluges, avui França, però aleshores Catalunya, per parlar de pau, perquè els catalans d'aleshores ja estàvem contra la guerra". Paraules com aquestes les va pronunciar Pau Casals el 24 d'octubre de 1971, a Nova York, a la seu central de l'ONU.

Perdonar sempre. Oblidar, mai.

És molt important repassar amb benevolència l'ahir, acceptar la inalterabilitat del passat ja viscut i reconciliar-nos amb els conflictes que no es varen resoldre, amb els errors que no es varen rectificar a temps, amb les oportunitats perdudes.

Decebut! Aquest fou el sentiment que vaig experimentar quan darrerament l'Assemblea Plenària de l'Episcopat espanyol, en relació amb la Guerra Civil del 36, va fer públic un controvertit i polèmic document en el qual l'Església evita demanar perdó per la seva relació amb la guerra. Nova ocasió perduda perquè els bisbes espanyols fessin

memòria històrica objectiva del paper que, conscientment o inconscientment, varen jugar en aquella tragèdia. Crec que el document episcopal no deixa de ser un pas positiu, dintre de moltes mancances, però el que s'ha de fer és estudiar la Guerra Civil i no demanar més responsabilitats als que ni tan sols la van viure.

Aquest no és el camí. "No és això, amics, no és això."

"Caminante son tus huellas
el camino y nada más:
caminante, no hay camino,
se hace camino al andar.
Al andar se hace camino,

y al volver la vista atrás
se ve la senda que nunca
se ha de volver a pisar.
Caminante, no hay camino
sino estelas en la mar."

Antonio Machado

Col·lecció A. Bonsoms

Durant els anys de la postguerra, la vinya va continuar essent bàsica en la vida dels llançanencs.

LLANÇÀ I EL TURISME: EL MAR, EL SOL I LA SEVA GENT

CARLES MOLINS

Introducció

En endinsar-nos en temps ja passats, malgrat l'esforç memorístic i de recerca documental que una tasca tal exigeix, trobem un coneixement que restava ocult en el record i que qual-sevol pot fer-lo aflorar novament. Això dóna una satisfacció que paga amb escriure el temps i la feina que s'hi ha dedicat. El tema, que tractaré en les següents ratlles, el turisme a Llançà, malgrat ésser un fenomen encara vigent i en plena eclosió, ens exigeix igualment el treball de burxar el passat, el que resta d'èpoques relativament llunyanes, ja en forma documental, ja en la memòria oral forjada per l'experiència d'aquells que el visqueren.

Els inicis

Enmig d'una Espanya predominantment agrària, trobem el Llançà de les primeres dècades del segle XX, un petit poblet on la majoria de la població es dedica a treballar la vinya, l'olivera i el petit hortet; amb una petita barriada de pescadors —el Port— que obtenen de la pesca la seva principal font de riquesa. Ni carrers asfaltats, ni aigua corrent, ni enllumenat públic... Un poble com tants i tants altres, però relativament ben comunicat mitjançant el tren, que ja feia anys que hi havia arribat. Tot això, en el seu conjunt, emmarcat en un paisatge natural enlluernador per la seva lluminositat i pel regust de la salabor de la seva façana marítima. Fou segurament aquesta tranquil·litat gairebé beatífica i l'esperit acollidor dels seus habitants, els que dugueren

les primeres famílies, de Figueres o de Girona, com els Simón i d'altres, a triar aquest llogaret per passar l'estiu. Aquests primers "veranejants" es fongueren amb el paisatge, pogueren gaudir de la salvatge natura de les nostres platges i del quotidià conviure amb els nadius.

Llavors, les cases del Port totes tenien un petit jardí al darrere i hi sovintejava un pou per agafar l'aigua; la platja del Port es veia ocupada puntualment per les casetes de bany, les barques i les xarxes de pesca esteses al sol. En aquell temps, els primers estiuejants s'integraven i arribaren a mantenir unes relacions personalitzades i familiars amb els que els acollien en el seu poble. Cap casa solcava el paisatge a Grifeu o la Farella. A la vila hi havia dues o tres fondes (Pacareu, Carreras i Ferreres) i no fou fins als anys 40 que se n'inaugurà la primera al Port (can Víctor).

L'entrebanc dels anys 30 i 40

Entrada ja la dècada dels 30, la idíl·lica etapa estiuenca de què podien gaudir els que havien triat el nostre poble per passar l'estiu, es veié escapçada pel fet terrible i sagnant que per al nostre país representà la Guerra Civil. Així doncs, l'incipient fenomen turístic de què gaudia la nostra població es veié interromput pels tres llargs anys que va durar la contesa i alguns altres que, una vegada acabada, podem emmarcar dins el període denominat de postguerra, en el qual Espanya es veié flagel·lada per les repressions, per la fam, per l'exili dels perdedors,

Vicenç Pumarreda

La platja del Port, un matí d'estiu: curiosa litúrgia de la pell al sol.

per un dèficit gairebé total dels béns i productes de primera necessitat. Són els anys presidits per les famoses *cartilles* de racionament, la reorganització d'Espanya sota el règim franquista, l'aïllament de la resta d'Europa, el difícil guariment de les greus ferides que havia deixat el conflicte entre germans.

L'estat de precarietat veié transcórrer tota la dècada dels 40, si exceptuem els anys de represa que esdevingueren en acabar la II Guerra Mundial. Aquest procés de recuperació fou ofegat pel tancament de fronteres l'any 1946 i les dificultats per obtenir visats d'entrada després de la seva reobertura, el 1948. A començaments de la dècada següent, s'esdevingué el reconeixement del règim de Franco i, progressivament, una etapa d'obertura i de creixement, sota la tutela americana i, amb tot això, Llançà experimentà la represa de la visita dels seus primers estiuejants.

De la represa a l'embranchida

La petita colònia, tal vegada més nombrosa cada any, d'estiuejants tornà a complir l'habitual estada al nostre poble. Tornaren per continuar gaudint del seu extraordinari paisatge, de la seva excel·lent cuina i de la cordialitat de la seva gent. Paral·lelament va néixer entre els nostres convilatants la preocupació d'oferir millores als visitants estiuejants i començaren a esdevenir tema de debat l'establiment de preus fixos, l'estat dels nostres carrers i façanes, la col·laboració mútua per respondre al novell negoci turístic. S'iniciaren les primeres edificacions hoteleres (Sr. Bonatti), cursets de francès i anglès al Centre Cultural, les primeres obres públiques (pla d'urbanització del Port, canalització de la ribera, enllumenat públic dels carrers).

Incomptables noms il·lustren la història turística del nostre poble, tants, que és materialment impossible fer-ne una relació exhaustiva. Pintors com Joaquim Terruella; músics com Phil Tate o J. Brown; esportistes com Montserrat Tresserres o J. Du Bief, patinadora olímpica; els Bonareu, Kucharsky, Emiliano o Sáinz, noms que han fet història en el bàsquet nacional i internacional; escriptors com Josep Palau i Fabre, Pere Calders, Ana María Matute; estrelles i persones relacionades amb el món de l'espectacle, com el polifacètic Mario Cabré, Montserrat Carulla, Lorelle, deixeble de Marcel Marceau. Alguns d'ells decidiren fer-ne el seu poble, com els Martínez Lozano, Lorda, Bordas o Vilallonga, i es constituïren en protectors de nombroses iniciatives en favor del progrés del Llançà de l'època. El nostre poble resultava atractiu als estiuejants i, lenta però progressivament, el seu nombre augmentava any rere any. La prova d'això la trobem en el fet que l'any 1957 el nombre de turistes ja superava els 17.000 i que aquests havien proporcionat uns ingressos superiors als 2 milions de pessetes, xifra important per a aquella època; o que l'any següent l'equip de bàsquet local, l'inestimable Grifeu, s'enfrontava amb un equip de "los veraneantes", format per forasters, tal i com indica el seu nom.

El creixement

La dècada dels 60 aportà una generalització massiva dels turistes, tant nacionals com estrangers, que visitaven els nostres pobles i costes. La Costa Brava, terme que apareix en aquesta època, oferia, a més d'un paisatge litoral extraordinari, un rerepaís ben dotat, un nivell de preus molt inferior al d'altres zones i el canvi favorable de divises. Emmarcada i sota l'influx del famosíssim "boom" turístic, instrumentalitzat políticament pel règim, esdevingué l'eufòria constructora, amb la urbanització de la Farella,

Super Fener, la Bateria... l'aflorament de negocis, amb l'obertura d'hoteles i botigues; l'acondicionament de carrers, aparcaments, la preocupació dels llançanencs per organitzar-se (*Junta local de atracció turística*). Prova d'això la trobem en les dades següents: el 1957 es compten 55 actius o obres en construcció; el 1956 hi havia 5 hotels i hostals que oferien 182 places; el 1968 ja n'eren 15 amb 616 places; i el 1979, 16 amb 900 places; el 1960 el nombre d'habitatges era de 622 i el nombre de llars 522, la qual cosa suposa 100 cases buides la major part de l'any.

La inversió de capitals procedí en part de l'àmbit local, però potser en major quantia el creixement es bastí a partir de grans capitals gironins, barcelonins i estrangers.

Malgrat que al Port l'índex de la funció hotelera arribà al 154%, la tendència generalitzada es dirigí a l'establiment de segones residències i a la recreació de la gent del país. Fa 40 anys el nombre de turistes anglesos s'equiparava al de francesos i alemanys, els més importants. A mesura que ens acostem a l'actualitat, trobem que Llançà ha deixat d'interessar al visitant anglès i, en canvi, hi és creixent el nombre d'italians. L'increment fou considerable, quelcom retardat respecte a la zona sud de la costa i, malgrat que en molts aspectes espontani, ni tan exagerat ni descontrolat si el comparem amb altres poblacions.

En general, el creixement territorial no tingué límits i molts consideraren excessius els costos que suposava l'explotació turística per al nostre paisatge. Malgrat tot, encara avui dia podem continuar considerant la nostra costa com a centre turístic de qualitat.

Pel que fa a l'extracció social del turisme, la seva generalització i increment es veié acompanyada per una diversificació. Arribaren nous costums, algunes coses estranyes i escandaloses per a l'època; amb el pas dels anys, el procés de modernització del país ha tendit a assimilar-ne moltes, de tal manera que les noves generacions de llançanencs no hi troben la diferència. El procés de creixement que arrencà als anys 60 només tingué una petita llacuna a la dècada dels 70, arran de la crisi econòmica internacional, que havia causat l'augment de preus del petroli l'any 1973, i que perdurà fins ben entrat l'any 77.

Al llarg de l'etapa democràtica, la situació del fenomen turístic ha obert una situació tendent a la racionalització de l'espai, a una diversificació de les zones d'acolliment i dels serveis que s'hi ofereixen. S'ha pres consciència de la important competència exterior i que a poc a poc el nostre país, en equiparar-se a la resta d'Europa, perd part dels avantatges que tenia per al turisme de dues dècades endarrera.

Final

Com a consideració final hem de dir que el turisme, com a fenomen sociològic i econòmic, ha anat evolucionant a mesura que corrien les dècades del nostre segle. Ha patit retrucs i embranzides, tot constituint-se en el motor impulsor dels canvis esdevinguts al nostre paisatge i al nostre poble, tot forjant un nou caràcter en tots nosaltres. Potser hi ha qui, investint-se d'una perspectiva crítica i severa, s'ha capficat en veure-hi el costat obscur i negatiu, car tot procés de canvi no resta exempt de riscos. La majoria, d'esperit més pràctic, han sabut aprofitar i apreciar tot el que de bo i positiu els ha ofert: noves idees i costums, obtenció de beneficis econòmics i sòlides i fructíferes amistats. Al llarg del segle XX, Llançà ha experimentat una profunda i ràpida transformació. Llançà ha canviat, ha prosperat... i hem de donar-ne gran part de les gràcies al turisme, un turisme que ha admirat i fruit el que de bo li oferia aquesta terra i els seus pobladors.

LLANÇÀ, A MITJAN DE SEGLE

ARNALD PLUJÀ i CANALS

Ens ha semblat del màxim interès, en un dossier dedicat al segle XX a Llançà, oferir un resum, el més complet possible, de què era el poble el 1950, és a dir, just al mig del segle. En primer lloc, una relació d'indrets i territoris amb expressió dels tipus de conreus; llavors, les activitats professionals dels

llançanencs, amb la comparació per sectors; la població, per barris; el detall de les explotacions agrícoles i ramaderes; i el repartiment de la riquesa en el terme. Tot plegat, fruit d'una acurada i repetida consulta al Cadastre de 1945-51 i al Padró d'habitants de 1950.

Indrets i territoris del terme de Llançà, segons cadastre de 1945-51

	TOPÒNIM	INDRET	CONREU	TERME
1	AIGÜES, LES	MUNTANYA	VINYA	LLANÇÀ
2	ARBREDA, L'	ESTANY	CEREALS	LLANÇÀ
3	ALZINAR DE FENER	MUNTANYA	ALZINES	LLANÇÀ
4	ALZINAR, L'	MUNTANYA	ALZINES	LLANÇÀ
5	ARGILAR, L'	ESTANY	CEREALS I REGADIU	LLANÇÀ
6	ARRABASSAT	POBLE	VINYA	SANT SILVESTRE
7	BASSES, LES	VILA	CEREALS	LLANÇÀ
8	BATERIA, LA	VILA	VINYA, OLIVAR I FRUITERS	LLANÇÀ
9	BOQUER	MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	LLANÇÀ
10	BRUGUER	MUNTANYA	OLIVAR	LLANÇÀ
11	CALELLS	PLANA	VINYA	LLANÇÀ
12	CAMÍ ESTACIÓ	PLANA	REGADIU	LLANÇÀ
13	CAMP DE BAIX	PLANA	VINYA	SANT SILVESTRE
14	CAMP DE LA CARRETERA	PLANA	VINYA	SANT SILVESTRE
15	CAMP DE LA CREU	VILA	VINYA	LLANÇÀ
16	CAMP DE LA RIBERA	PLANA	CEREALS	LLANÇÀ
17	CAMP DEL CORRAL	PLANA	VINYA	SANT SILVESTRE
18	CAMP DEL PORT	EL PORT	VINYA	LLANÇÀ
19	CAMP D'EN COLL	PLANA	CEREALS	LLANÇÀ
20	CAMPAMAR	MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	LLANÇÀ
21	CANILLA	PLANA	VINYA	LLANÇÀ
22	CAP RAS	MARÍTIM	VINYA	LLANÇÀ
23	CARDINES, LES	PLANA	VINYA	SANT SILVESTRE
24	CARXELL	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
25	CAU DEL LLOP	MARÍTIM	VINYA	LLANÇÀ
26	CIGALER	CAMÍ DE LA SELVA	VINYA	LLANÇÀ
27	CLARÀ	PLANA I MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	LLANÇÀ/S.SILVESTRE
28	CLOSETA	PLANA	REGADIU	LLANÇÀ
29	CLOT DE L'HEURA	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
30	CLOT DE MOLINARS	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
31	CLOT DE SANT CRISTO	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
32	CLOT D'EN BERTA	PLANA	CEREALS	LLANÇÀ
33	CLOT D'EN CARROLA	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
34	CLOT D'EN FREIXA	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
35	CLOTES, LES	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
36	COLOMERS	VILA	VINYA	LLANÇÀ
37	COMA DE VALLETA	PLANA	VINYA	SANT SILVESTRE
38	COMA DE LA MURTRA	PLANA	VINYA I OLIVAR	LLANÇÀ
39	COMA DE L'HEURA	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
40	COMA D'EN BALLESTA	MUNTANYA	VINYA	LLANÇÀ
41	COMA D'EN FELIU	MUNTANYA	VINYA	LLANÇÀ
42	COMA D'EN RAL	MUNTANYA	VINYA	LLANÇÀ
43	COMA FERRIOLA	MUNTANYA	VINYA	LLANÇÀ
44	COMA, LA	PLANA	VINYA	LLANÇÀ
45	COMES, LES	POBLE	VINYA	SANT SILVESTRE
46	CORDONS	PLANA	VINYA	SANT SILVESTRE
47	CREU, LA	VILA	REGADIU I VINYA	LLANÇÀ
48	CRUÏLLA, LA	VILA	VINYA	LLANÇÀ
49	CUADRES	MUNTANYA	VINYA	LLANÇÀ
50	DALMAU	MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	LLANÇÀ

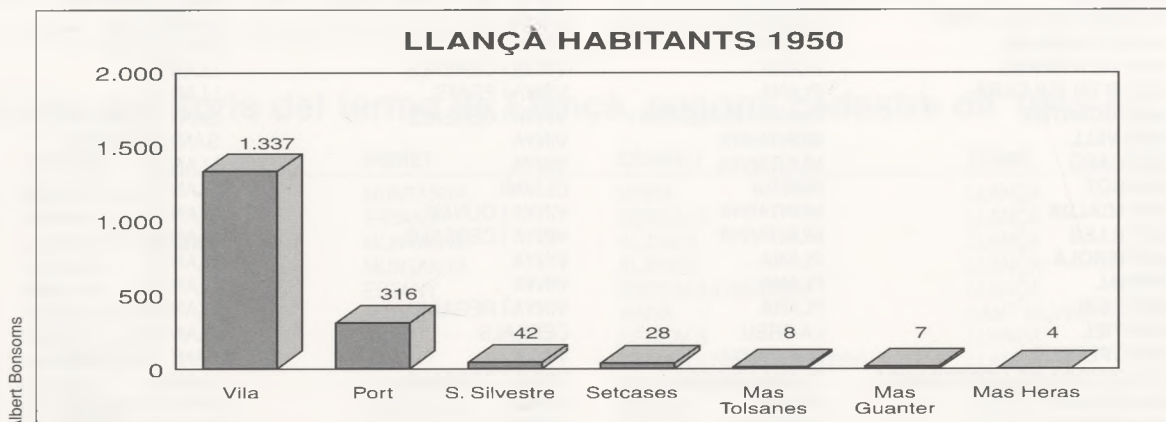
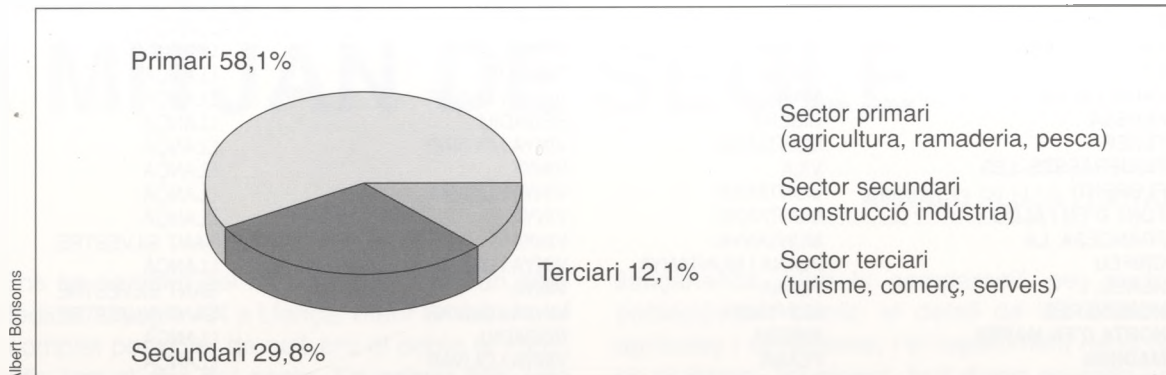
51	ENCANTADES, LES	MUNTANYA	VINYA	LLANÇÀ
52	ERA MONTIEL	LA CREU	CEREALS	LLANÇÀ
53	ERA, L'	VILA	CEREALS	LLANÇÀ
54	ESGLÉSIA DE MUNT	PLANA	VINYA	LLANÇÀ
55	ESPLANES, LES	PLANA	VINYA	LLANÇÀ
56	ESTANY	ESTANY	REGADIU	LLANÇÀ
57	FARELLA, LA	MARÍTIM	VINYA I OLIVAR	LLANÇÀ
58	FAUSSÀ	RIBERA	REGADIU	LLANÇÀ
59	FENER	MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	LLANÇÀ
60	FIGUERASSES, LES	VILA	VINYA	LLANÇÀ
61	FLORENTÍ	MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	LLANÇÀ
62	FONT D'EN FALCÓ	MUNTANYA	VINYA	LLANÇÀ
63	FRANCESA, LA	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
64	GRIFEU	PLANA I MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	LLANÇÀ
65	HEREU, L'	PLANA	VINYA	SANT SILVESTRE
66	HOMENERES	MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	SANT SILVESTRE
67	HORTA D'EN MARÈS	RIBERA	REGADIU	LLANÇÀ
68	MADRES	PLANA	VINYA I OLIVAR	LLANÇÀ
69	MALLOL	POBLE	VINYA	SANT SILVESTRE
70	MALLOLET	POBLE	VINYA	SANT SILVESTRE
71	MARE DE DÉU DEL PORT	EL PORT	VINYA	LLANÇÀ
72	MAS COROMINES	RIBERA	VINYA	SANT SILVESTRE
73	MAS DE N'HERAS	PLANA	VINYA I CEREALS	LLANÇÀ
74	MAS D'EN FULCARÀ	PLANA	VINYA I PRATS	LLANÇÀ
75	MAS GUANTER	PLANA I MUNTANYA	VINYA I CEREALS	SANT SILVESTRE
76	MAS VELL	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
77	MASCARÓ	MUNTANYA	VINYA	LLANÇÀ
78	MASSOT	RIBERA	OLIVAR	LLANÇÀ
79	MATACALDA	MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	LLANÇÀ
80	MIRALLES	MUNTANYA	VINYA I CEREALS	LLANÇÀ
81	MITGEROLA	PLANA	VINYA	LLANÇÀ
82	MOMAL	PLANA	VINYA	LLANÇÀ
83	MONTCAL	PLANA	VINYA I REGADIU	LLANÇÀ
84	MONTIEL	LA CREU	CEREALS	LLANÇÀ
85	MONTPERDUT	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
86	N. SENYORA DE L'ESPERANÇA	PLANA I RIBERA	VINYA I CEREALS	LLANÇÀ
87	PALETS, ELS	PLANA	VINYA	SANT SILVESTRE
88	PALOMERES	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
89	PARADET	PLANA	VINYA	LLANÇÀ
90	PEÇA DE GARBET	MUNTANYA	OLIVAR	SANT SILVESTRE
91	PEÇA GRAN	PLANA	VINYA	SANT SILVESTRE
92	PERERES, LES	RIBERA	REGADIU	LLANÇÀ
93	PITETA, LA	PLANA	VINYA	LLANÇÀ
94	PLA DE LA CARITAT	PLANA	VINYA I CEREALS	LLANÇÀ
95	PLA DE L'ERA	VILA	CEREALS	LLANÇÀ
96	PLA DE SANT SILVESTRE	PLANA	VINYA	SANT SILVESTRE
97	PLA DEL PORT	PLANA	CEREALS	LLANÇÀ
98	PLA DELS CANYERS	RIBERA	REGADIU	LLANÇÀ
99	PLA D'EN BERTA	PLANA	CEREALS	LLANÇÀ
100	PLA LLARG	PLANA	CEREALS	LLANÇÀ
101	PORT, EL	EL PORT	CEREALS	LLANÇÀ
102	PUIG DE GALLINA	MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	LLANÇÀ
103	PUIG DE L'OM	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
104	PUJADA, LA	COLL DE MADRES	VINYA	SANT SILVESTRE

Col·lecció A. Bonsoms

En temps de verema era habitual veure carros amb semals pels camins de muntanya.

Les activitats per sectors

105	PUJOLAR	RIBERA	VINYA I OLIVAR	SANT SILVESTRE
106	QUINTANS, ELS	VILA	VINYA	LLANÇA
107	RAJOLERIA, LA	PLANA	VINYA	LLANÇA
108	RATACONILL	PLANA	VINYA	LLANÇA
109	RECOLZE, EL	RIBERA	VINYA	SANT SILVESTRE
110	REGLA, LA	PLANA	VINYA	LLANÇA
111	RIBERA D'EN MASSOT	RIBERA	VINYA	LLANÇA
112	RIBERA D'EN PRIM	MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	LLANÇA
113	RIBERA, LA	RIBERA	REGADIU	LLANÇA
114	RIGORELLA	PLANA	VINYA I OLIVAR	LLANÇA
115	ROCA, LA	MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	LLANÇA
116	SALANCA BOU	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
117	SALANCA CAPELLANS	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
118	SALANCA DALFAU	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
119	SALANCA DE LA CREU	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
120	SALANCA D'EN BALLESTA	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
121	SALANCA D'EN BISBAL	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
122	SALANCA D'EN BORIS	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
123	SALANCA D'EN CLARET	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
124	SALANCA D'EN DOMÈNEC	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
125	SALANCA D'EN GELI	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
126	SALANCA D'EN PARROT	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
127	SALANCA D'EN TOLSANES	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
128	SALANCA ESTUDIS	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
129	SALANCA GAFARROT	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
130	SALANCA GALTER	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
131	SALANCA GARRUTX	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
132	SALANCA IMPERIAL	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
133	SALANCA JONCAR	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
134	SALANCA MORET	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
135	SALANCA ROCA	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
136	SALANCA SAGRISTÀ	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
137	SALANCA SALATS	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
138	SALANCA SETCASES	SALANCA	REGADIU	LLANÇA
139	SANT GENÍS	ESTANY	REGADIU	LLANÇA
140	SANT GENÍS DE TERRER	MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	LLANÇA
141	SANT MARTÍ	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
142	SANT SILVESTRE	PLANA I MUNTANYA	CERELS I VINYA	SANT SILVESTRE

143	SANT SILVESTRE NATZARET	PLANA I MUNTANYA	CEREALES I VINYA	SANT SILVESTRE
144	SERRAPINA, LA	PLANA	VINYA	LLANÇÀ
145	SETCASES	RIBERA I PLANA	VINYA, OLIVAR I CEREALES	LLANÇÀ
146	SÍNIA TOLSANES	RIBERA	REGADIU	LLANÇÀ
147	SÍNIA, LA	RIBERA	REGADIU	LLANÇÀ
148	SOLANA, LA	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
149	SOLERA DE BAIX	RIBERA	VINYA	SANT SILVESTRE
150	SOLERA DE DALT	MUNTANYA	VINYA	SANT SILVESTRE
151	TERRER	MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	LLANÇÀ
152	TERROLS	MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	SANT SILVESTRE
153	TIANOT	PLANA	VINYA	SANT SILVESTRE
154	TIFELL	MUNTANYA	OLIVAR	LLANÇÀ/S.SILVESTRE
155	TOMASETA, LA	POBLE	VINYA	SANT SILVESTRE
156	VENTURER	MUNTANYA	VINYA I OLIVAR	LLANÇÀ
157	VILAMARTÍ	MUNTANYA	VINYA	LLANÇÀ
158	VILLORDÍ	MUNYANYA	OLIVAR	LLANÇÀ
159	VINYA DE CASA	POBLE	VINYA	SANT SILVESTRE
160	XIMBLAR, EL	PLANA I RIBERA	VINYA	LLANÇÀ

Activitats dels llançanencs al 1950 (*)

PROFESSIÓ	NOMBRE	%	PROFESSIÓ	NOMBRE	%
agricultors	160	25,40%	escriptors	2	0,32%
jornalers (persona que treballa la terra a jornal)	110	17,46%	sabaters	2	0,32%
pescadors	93	14,76%	sastres	2	0,32%
paletes	37	5,87%	serrallers (ferrer que treballa els panys)	2	0,32%
ferroviaris (treballadors de RENFE)	36	5,87%	transportistes	2	0,32%
comerciants (botigues, venda vi, peix...)	37	5,71%	cambrers	1	0,16%
minyones	15	2,38%	capellans	1	0,16%
pastors (ramats d'ovelles i cabres)	14	2,22%	carters	1	0,16%
barbers	10	1,59%	llevadores	1	0,16%
fusters	10	1,59%	comissionistes (que viu de préstecs a particulars)	1	0,16%
agents de duanes	9	1,43%	cuiners	1	0,16%
guàrdies civils	8	1,27%	dependents	1	0,16%
mecànics	8	1,27%	escultors	1	0,16%
flequers	7	1,11%	farmacèutics	1	0,16%
fontaners i lampistes	7	1,11%	industrials	1	0,16%
carnissers	6	0,95%	llauners (fabrica estris de llauna)	1	0,16%
ferrers	4	0,63%	metges	1	0,16%
mestres	4	0,63%	modistes	1	0,16%
pintors	4	0,63%	músics	1	0,16%
recaders	4	0,63%	perruquers	1	0,16%
calafats (ofici de calafatar barques)	3	0,48%	picapedrers (treballa pedra per a la construcció)	1	0,16%
carreteres (ofici de fer o reparar carros)	3	0,48%	practicants	1	0,16%
rendistes (que viuen de rendes pròpies)	3	0,48%	secretaris (referit a l'Ajuntament)	1	0,16%
basters (fabrica o adoba guarniments d'animals)	2	0,32%	telefonistes	1	0,16%
boters (ofici de fer botes de fusta)	2	0,32%	vigilants	1	0,16%
carboners (fan carbó a la muntanya)	2	0,32%			
drapaires (trafica amb draps vells, papers...)	2	0,32%			
			TOTAL	630	100%

(*) Segons les declaracions personals al padró de 1950)

Riquesa de Llançà segons cadastre

Agricultura

vinya	435 Ha	82.114 ptes.
olivar	138 Ha	20.672 ptes.
cereals seca	49 Ha	11.879 ptes.
hortalisses	26 Ha	17.904 ptes.
fruiters	3 Ha	945 ptes.
cereals regadiu	2 Ha	1.335 ptes.
boscós, erms, prats		18.395 ptes.
TOTAL		153.244 ptes.

Ramaderia

vaques	46 (a 180 ptes.)	8.280 ptes.
cavalls	4 (a 150 ptes.)	600 ptes.
mules	31 (a 150 ptes.)	4.650 ptes.
burros	12 (a 50 ptes.)	600 ptes.
ovelles	177 (a 20 ptes.)	3.540 ptes.
cabres	455 (a 30 ptes.)	13.650 ptes.
porcs	72 (a 60 ptes.)	4.320 ptes.
TOTAL		35.640 ptes.

Repartiment de la riquesa (1950)

	agricultura	ramaderia	total
veïns Llançà	95.120	20.680	115.800
veïns St. Silvestre	6.952	7.220	14.172
forasters Llançà	36.503	480	36.985
forasters St. Silvestre	11.533	7.620	18.793
exempts	3.134	—	3.134
	153.244 ptes.	35.640 ptes.	188.884 ptes.

Toponímia: Arnald Plujà
 Cartografia informàtica: Albert Bonsoms
 Col·laboradors:
 Francisco Noguera Costa
 Josep Mallol Pacareu
 Josep Serradell Escarpanter
 Joaquim Gassiot Vila
 Pau Oriol Deprius
 Ramon Granoliers Pérez
 Francisco Gironella Riera
 Joaquim Pol Paronella
 Josep Mª Bes Font
 Jaume Subirats Cardoner
 Jaume Giralt Guday

TERME DE VILAMANISLE

- SALANQUES:**
- SALANCA BOU
  - SALANCA CAPELLANS
  - SALANCA DALFAU
  - SALANCA DE LA CREU
  - SALANCA D'EN BALLESTA
  - SALANCA D'EN BISBAL
  - SALANCA D'EN BORIS
  - SALANCA D'EN CLARET
  - SALANCA D'EN DOMÈNEC
  - SALANCA D'EN GELI
  - SALANCA D'EN PARRIT
  - SALANCA D'EN TOLSANES
  - SALANCA ESTUDIS
  - SALANCA GAFARROT
  - SALANCA GALTRE
  - SALANCA GARDOLA
  - SALANCA IMPERIAL
  - SALANCA JUBIAR
  - SALANCA MIRET
  - SALANCA RICA
  - SALANCA SAGRISTA
  - SALANCA SALATS
  - SALANCA SETCASES

TERME DE VILAJUGA

L'EMPLE DE FURCI DE LA SELVA

ADÉU, SEGLE XX!
BON DIA, SEGLE XXI!

SER FRANCÈS I VIURE A LLANÇÀ

JACK BLAIN

Heus aquí doncs acabat el segle XX, que va ésser el de les grans esperances humanes a partir de les promeses de la primera revolució industrial, que deixava entreveure moltes i grans realitzacions en tots els camps. Era, entre altres, una boja esperança en "futurs que canten", "felicitat per a tots", "pa i roses", "un futur radiant". Ens costa constatar en aquest final de segle i prop del començament del tercer mil·lenni de la nostra era cristiana que encara estem lluny del compte...! És cert que la producció en massa ha permès, de ben segur, satisfer més les necessitats elementals de la vida. Però no ha fet desaparèixer totes els preocupacions. Al contrari, suggerint la necessitat de diferents béns de consum ha afavorit un comportament que porta sobretot i per a molta gent una set de consideració social, d'aparença d'una felicitat falsa. Les generacions joves creixen en un món on han esdevingut corrents i banals les novetats que vàrem jutjar, encara ahir, prodigioses. Si aquesta societat, en efecte, ha sabut fer recular els límits de la pobresa en general, no ha integrat més els valors que permetrien a l'home harmonitzar la satisfacció de les seves necessitats materials i de les seves necessitats intel·lectuals en la via espiritual. Aquests teòrics desitjos, essencialment d'eficàcia econòmica, obliden massa sovint en els seus plantejaments copsar el factor humà. El desenvolupament d'aquesta societat, demà l'extensió a nivell mundial de l'economia, segueix inexorablement en les seves proporcions i la seva complexitat, impotent per realitzar la síntesi indispensable dels valors humans tradicionals i valors nous útils. Prenem nota finalment que sota la irresistible pressió del progrés, el clima psicològic s'ha transformat a bastament i continua aquesta mutació.

Heus aquí, *grosso modo*, situat el quadre dels fenòmens nous en els quals hi podem insertar el de les residències secundàries.

Aquestes són massa cares a França per a molts pressupostos familiars i són més accessibles per a aquestes mateixes economies, actualment, en països com Espanya. S'ha de constatar que per a molts dels que arriben a Llançà —en un país que havien somniat i escollit per proximitat quasi immediata amb França— és als seus ulls un element essencial i una eina gens menyspreable. L'assegurança essencial de la seva seguretat personal, des del punt de vista de la salut, ja que a més del fet de sentir-se propers de casa seva, de la "Mare Pàtria", de la família, és en el terreny de la salut el fet, el sentiment profund, la certesa que tenen a l'abast de la mà o gairebé, metges, especialistes, establiments de cures, hospitals francesos on sola-

ment allà poden rebre la cura que necessita el seu estat. Conec francesos per als quals aquests problemes suposen una veritable angoixa. Es tracta sens dubte de criteris psicològics, que jo no he de jutjar, però que majoritàriament serveixen d'obstacle per aconseguir una integració ben entesa, ja que els interessats trobarien a Llançà, a Figueres o a Girona tot el dispositiu mèdic necessari per al seu estat de salut: metges, especialistes, radiòlegs, cirurgians, seguits d'un personal de cures de qualitat en cada establiment. Afiliat amb la meua esposa a la Seguretat Social espanyola, des de la meua arribada aquí, puc donar-ne testimoni, així com amics francesos que actuen d'aquesta manera amb gran satisfacció.

D'altra banda, però, en el mateix estat d'esperit, ¿quants francesos busquen viure amb felicitat alguns moments lliures amb els catalans? ¿I quants es tanquen en ells mateixos, en un petit cercle de persones del mateix origen o bé participant escasses vegades en algunes activitats de tal o qual grup que alguns creuen poder qualificar de *ghetto*?

És, en definitiva, una actitud de tancament voluntari en un mateix, per no haver de freqüentar amb l'altre: l'estranger. Se senten malament envers l'exterior i no s'involucren en la vida específica de Llançà, s'acontenten d'aprofitar l'entorn geogràfic, el sol, el mar, el cel blau, la vida menys cara que a França, sense subte, tots els avantatges possibles, però una barrera psicològica sembla bloquejar-los per anar més endavant.

No vull portar aquí un judici de valors. M'inclino a constatar en alguns un estat de fet. Això és tot! Si intenteu en efecte conèixer la raó de les seves actituds, ho diuen gairebé els versos del poeta: "Les nostres paraules topen amb la negror/ amb els barrots de la solitud". I pensar que aquesta situació perdura quan els habitants de Llançà els esperen amb els braços oberts! Vull creure que aquesta situació millorarà per al plaer de cada un d'ells i per reforçar la unitat de la nostra petita vila. Sens dubte seria possible i oportú d'intentar posar en marxa en l'àmbit local una estructura específica que hauria de permetre l'obertura d'un llarg diàleg. No hauria de faltar bona voluntat d'ambues parts, em sembla.

Apareix avui també un moviment d'emigració de França en destinació a Espanya —entre altres—, emigració formada sovint per joves que han escollit i han donat un pas endavant per venir a provar sort per fer la seva vida en un país ignorat fins ara. Tenim també, és veritat, una fracció important de població francesa, els membres de la qual són titulars de carnet de resident comunitari. Aquesta carta no ho reglamenta pas tot, però obre portes. Es tracta d'una marxa voluntària

dels interessats que volen viure a Llançà, s'interessen per la vila, aporten si cal la seva col·laboració en els diferents àmbits, aprenen a vegades català al vespre a l'institut, s'integren plenament en la vida local.

No falten associacions a Llançà. Citem, entre altres, el Casal del Pensionista, l'Associació d'Agermanament amb Pont du Casse (Agenais), l'Agrupació Sardanista, el Club de Futbol, el grup de brodadores, tantes i tantes associacions en tots els camps. Cadascú pot trobar el que li convé.

Al llarg de l'any es multipliquen festes i activitats de tota mena. Només pel Nadal del 99, he comptat deu manifestacions: concerts, teatre per als infants, pessebre vivent, festa dels Reis Mags. Adreçat als francesos que em diuen de bona fe que no hi ha mai res a Llançà: és el súmmum! Estic temptat de parodiar Soljenitsyne, dient un dia a aquests interlocutors: "Aixequen aquestes pesades cortines que tant estimeu, no arribeu a sospitar tan sols que a fora és de dia!" Contesto als meus interlocutors: "Mireu el programa als aparadors de les botigues, hi és tot!" Una gran majoria em contesta: "Sr. Blain, és escrit en espanyol o en català i de tota manera no hi entenem res!" Penso que hi ha una gran part de veritat en aquesta afirmació desolada. També em permeto aquí de proposar, segons les seves possibilitats, a l'Ajuntament de Llançà i a títol de prova, de sotstitular en francès els programes en qüestió. Penso sincerament que aquesta idea hauria de prendre cos encara que no fos més que per mostrar el nostre esperit d'obertura, per adonar-nos de la seva possible eficàcia. Seria, crec, un gest apreciat per nombrosos francesos. I hauríem tingut el mèrit de provar-ho.

De tot això resta, malgrat els punts foscos, que per a molts francesos de Llançà, que hi viuen alguns mesos de l'any o tot l'any, viure a Llançà és un plaer que es renova cada dia per als que tenim la sort de viure en un lloc excepcional i també, sens dubte, perquè trobem aquí tots els valors tradicionals, els quals s'esmenten al començament d'aquest article, valors que per a molts han bressolat la seva infància però que a vegades la vida ha pogut certes vegades fer oblidar en nom de no sé quina modernitat. Aquests valors no són els que alguns juguen a la borsa. Són lluny de tenir o d'aparentar, ens

fan viure intensament, amb certa compostura moral, els dies que passen inexorablement. Viure a Llançà és també per a molts tornar a aprendre a viure, després d'una vida de treball a vegades deshumanitzada a les grans ciutats o aglomeracions, on sovint cadascú ignora l'altre a la mateixa escala, només per donar un exemple.

Viure a Llançà és viure amb humilitat amb tots els nostres amics catalans pel que d'altra banda, sigui dit de pas, el simbolisme no s'exclou, al contrari, i això està molt bé. Viure a Llançà, quan us venç la vellesa, és poder un i altre fer nostres aquests versos de Georges Chelon:

"Parar-se al marge del camí,
a la fi reposar,
sospesar el blanc i negre
i retrobar l'esperit."

Amics francesos, us ho demano de tot cor: per vosaltres i per Llançà participeu en la vida de la nostra vila, en les seves activitats, en les seves festes, en les seves alegries i en les seves penes. I això en un mateix pla d'igualtat. Esteu aquí com a casa vostra i l'acolliment que us ofereixen és, ja ho sabeu, amical, càlid i tan franc com la nostra tramuntana. Junts, si voleu, construirem el Llançà dels temps nous.

L'escriptor Luis Sepúlveda, en el seu llibre *El nebot d'Amèrica*, escrivia diverses vegades: "Som d'on ens sentim millor".

En dedicar-nos l'any 1997 el seu bonic llibre *Llançà, de festa*, el Sr. Josep M. Salvatella i Suñer, alcalde de Llançà i diputat a la Generalitat de Catalunya, escrivia: "Aquest és el meu poble, també el vostre si voleu".

Nosaltres ho hem volgut amb passió i crec poder dir que ara ens hem integrat bé a Llançà. Així quan a la meva esposa i a mi mateix ens demanen: "d'on sou?", contestem sense dubtar, amb tota la força de la nostra convicció, senzillament però amb cert orgull: "Som de Llançà, del país català..."

(Traducció del francès: M. Antònia Pagès)

La zona del Cau del Llop i de Fener acull al llarg de l'any nombrosos residents d'altres països.

Caixa de Girona

Restaurant

LA VELA

ESPECIALITAT EN PEIX

C/ Martínez Lozano, 8 – Tel. 972 38 04 75
EL PORT DE LLANÇÀ

Plaça Major – Tel. 972 38 13 29
LLANÇÀ

ELS LLIMACS MARINS, JOIES PER A LA FOTOGRAFIA SUBMARINA

JOSEP M. DACOSTA

És habitual veure en el Port de Llançà submarinistes que s'embarquen per passar una estona agradable en el fons del mar. Què van a veure aquestes persones dins l'aigua? En primer lloc, cal dir que hi ha alguns animals que són considerats mítics pels bussejadors, en són exemples el mero, la llagosta o el corall vermell. També hi ha qui no té per bona una immersió si no hi descobreix una escòrpora de mida grossa, un bon congre encauat o una morena de mesura excepcional, troballes per poder ser explicades centenars de vegades.

Hi ha però altres organismes de mida molt més modesta que poden ser igualment interessants als ulls del cabussador. Un dels grups més seductors per admirar sota l'aigua són els llimacs. A diferència dels terrestres, els que viuen en el mar presenten formes i coloracions molt curioses que són conseqüència de les seves adaptacions ecològiques, és a dir, del tipus de vida propi de cada espècie. Pel que fa al color, destaca en ells la riquesa de tonalitats, i molts tenen dissenys bigarrats i colors estridents. Val a dir que tot això és un fet molt sorprenent en un mar temperat com la Mediterrània, per la qual cosa aquests animals són molt atractius, tant per a l'observació com per a la fotografia submarina.

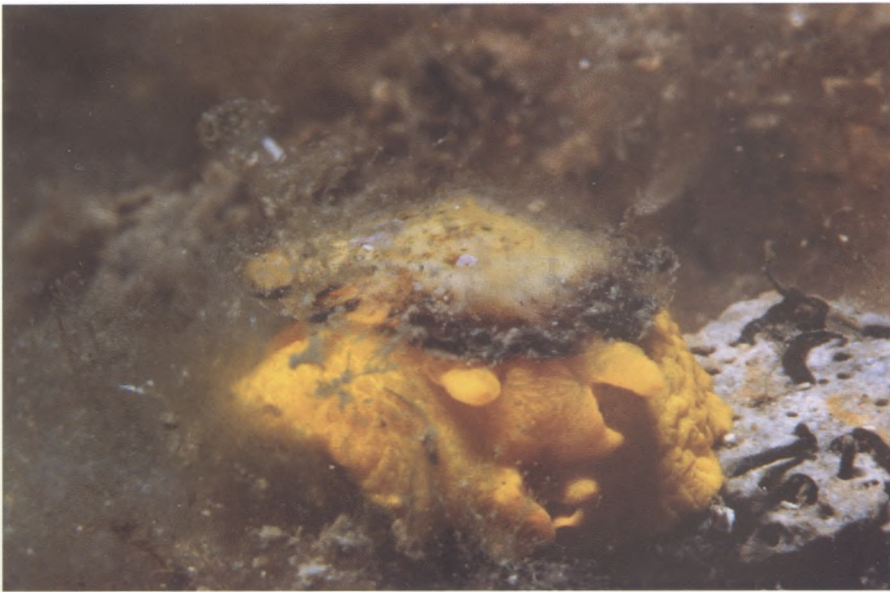
Els llimacs pertanyen al grup dels mol·luscs, paraula que significa animals de cos tou. Dins d'aquesta divisió s'inclouen els caragols, les cloïsses, musclos i altres mariscs de dues closques, així com sèpies, pops i calamars. Dins d'aquest ventall, els llimacs són més propers als caragols que la resta, però se'n diferencien exteriorment perquè els primers tenen la closca reduïda o bé inexistent. També els llimacs presenten una altra diferència amb el caragols, ja que aquests darrers tenen la brànquia –òrgan que els serveix per respirar– a la part de davant del cos i els llimacs a darrere i per aquest motiu es coneixen també com a opistobranquis.

Un dels llimacs més coneguts a casa nostra és la llebre de mar, que rep aquest nom perquè les seves "banyes" o tentacles posteriors estan plegats com les orelles d'una llebre terrestre. Hi ha exem-

plars que arriben als 30 o 40 cm de longitud i tenen com a particularitat el fet de poder nedar amb l'ajut dels plegaments –parapodis– que tenen als dos costats del cos. La seva natació és lenta i no massa elegant, però permet que el submarinista s'hi acosti i pugui fer-li fotografies, que sempre són sorprenents, especialment per a la gent que no va *en marc* i, per tant, els resulta molt singular que un llimac pugui ser tan gros i a més que nedi entre aigües. Aquests animals no són rars cap a mitjan d'estiu, i es poden veure fàcilment entre el cap de Creus i Portbou a partir dels 3 metres de fondària.

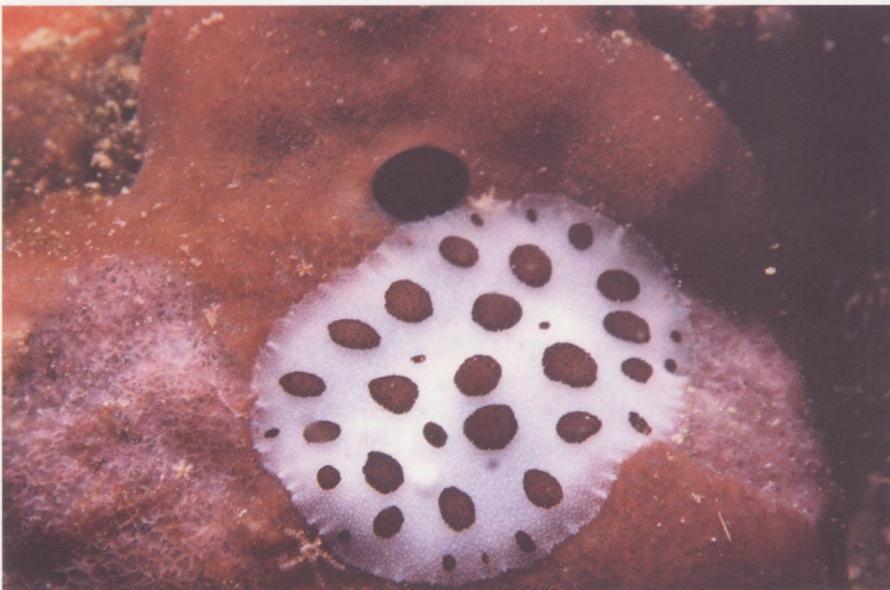
En algunes espècies de llimacs, la coloració està molt relacionada amb el tipus d'alimentació. Així com en els ecosistemes terrestres, molts invertebrats herbívors són verds per quedar amagats entre el seu aliment, alguns llimacs submarins han esdevingut del mateix color de l'animal o bé de l'alga que els serveix a la vegada d'aliment i d'hàbitat, ja que hi solen viure al damunt.

Citarem alguns exemples que corresponen a espècies que no són rares pel que fa al nombre d'exemplars, però en canvi passen desapercebudes als submarinistes, precisament pel seu magnífic camuflament. Hom coneixerà una esponja de color groc llimona que viu en llocs poc profunds, força comuna i amb aspecte d'un petit grup de tubs verticals. Es pot observar que en els fons somers amb l'ajut d'ulleres i tub, sense necessitat de bombona d'aire comprimit, aquesta esponja, de nom internacional *Aplysina (Verongia) aerophoba* es pot distingir fàcilment de les roques del fons, però el que ja costa més és localitzar-hi al seu damunt algun exemplar de llimac groc *Tyrodina perversa*, (vegeu **fig. núm. 1**) que ha adquirit el pigment a partir d'aquesta esponja, de la qual es nodreix. El resultat final és el d'un llimac que passa totalment desapercebut als ulls dels possibles depredadors i fins i tot a molts submarinistes. Com a anècdota, si hom acompanya un grup de bussejadors dins l'aigua i localitza aquest llimac groc al damunt de l'esponja, serà molt difícil que entenguin mitjançant gestos

Figura 1.
 El llimac groc *Tylodina perversa* és comú, però al ser del mateix color que l'esponja groga *Aplysina* (*Verongia*) *aerophoba* sobre la qual viu i de la qual s'alimenta fa que sigui difícil de veure. La longitud d'aquest exemplar és de 3 cm.

Figura 2.
 A la part central de la fotografia hom pot distingir un llimac blanc de l'espècie *Tritonia nilsodhneri* poc distingible entre les ramificacions de la gorgònia blanca. Els apèndixs dorsals del mol·lusc es confonen amb els pòlips –tentacles– de la gorgònia.

Figura 3.
 La vaqueta suïssa *Discodoris atromaculata* és un dels llimacs submarins més coneguts per part dels submarinistes. Viu a sobre l'esponja de color marró *Petrosia ficiformis* i és comú en fons rocallosos.

que allà al damunt hi ha un llimac. Probablement serà necessari separar un moment el mol·lusc de l'esponja per tal que els bussos el vegin, ja que la seva cripsi és perfecta.

Més difícil encara, almenys per als possibles depredadors i per als ulls dels "homes-granota": les gorgònies són uns animals que per la seva forma semblen plantes. El seu aspecte general és el d'un arbrissó en el qual si hom s'hi fixa bé hi veurà uns petits punts amb tentacles —els pòlips— que serveixen per capturar l'aliment que els porten els corrents d'aigua. De les diferents menes que n'hi ha, la gorgònia blanca, coneguda científicament com a *Eunicella singularis*, és ben coneguda, ja que es pot enganxar a la xerxa i també les llevantades en llenquen exemplars a la platja. Tanmateix les tenen presents els cabussadors, ja que són molt freqüents al voltant dels 10 metres de fondària. Al damunt d'algunes gorgònies blanques s'hi poden observar llimacs blancs també, anomenats *Tritonia nilsodhneri*, que per passar encara més desapercebuts tenen uns apèndix al seu dors, que semblen els pòlips de la gorgònia (vegeu fig. núm. 2).

Hi ha encara més curiositats en la coloració d'aquest grup animal, la vaqueta suïssa, *Discodoris (Peltodoris) atromaculata*, és un dels mol·luscs més coneguts pels submarinistes (vegeu fig. núm. 3) i deu el nom a les taques fosques que té al seu cos blanc i que recorden aquest animal domèstic. Menja únicament l'esponja marró, de consistència dura, *Petrosina ficiformis* i serà precisament al seu damunt on haurem de buscar aquest bonic llimac submarí. Un animal que tingui un disseny a base de taques té com a resultat final que la seva silueta queda desdibuixada en el fons. Els autors comenten que aquesta espècie resta amagada, és a dir, resulta críptica tant si l'esponja és de color marró, l'habitual, com si l'esponja és blanca a causa de viure en llocs com coves, on no hi ha llum.

Per augmentar encara més la complexitat en l'art d'amagar-se en el medi, es pot esmentar el llimac *Bosellia mimetica*. Hom disculparà que aquests animalons no tinguin nom comú, però per a bestioles de mida inferior a dos centímetres i sense valor gastronòmic és fàcil deduir que no tinguin cap denominació popular. Aquest llimac és de color blanc i verd gràcies al pigment que rep de l'alga de la qual es nodreix. L'alga en qüestió és l'*Hamineda tuna*, inconfusible perquè sembla una figuera de moro o "tuna" petita. A més, la coloració verda l'ha aconseguit capturant els elements responsables de la fotosíntesi de la planta —els cloroplasts— que conservarà actius en el seu interior, és a dir, dins l'animal durant un temps. Aquesta espècie, poc perceptible i de mida diminuta, acaba essent molt difícil de veure i es va citar a l'Estat espanyol per primer cop el 1978.

Aquests són exemples on es posa de manifest que el color d'una espècie té com a finalitat fer-la passar inadvertida i confondre-la amb el seu entorn. Però en el món dels llimacs submarins, algunes espècies han desenvolupat estratègies de defensa actives, com el fet de tenir mal gust, ser tòxiques o urticants, i per aquest motiu mostren lliurees molt vistoses, sovint amb colors molt llampants i contrastats amb finalitat advertidora, per tal de ser ben visibles i anunciar que no són comestibles.

Un grup concret de llimacs —els eolidacis— s'alimenten de fideus de mar, carruers i altres tipus d'organismes semblants a les anèmones —els cridaris—, que hom recordarà o bé haurà tingut la mala sort de comprovar que són urticants. Les adaptacions d'aquests llimacs han permès que no solament puguin tocar i fins i tot ingerir aquest tipus d'aliment, sinó que a més poden mantenir aquesta capacitat defensiva. A molt poca fondària, hom podrà veure llimacs d'aquest tipus, de gran bellesa i fotogènics, amb coloracions rosa viu, com *Flabellina affinis* (vegeu fig. núm. 4), taronja, com *Dondice (Godiva) banyulensis* (vegeu fig. núm. 5), o blanc, *Catena peregrina* (vegeu fig. núm. 6).

Altres classes de llimacs mostren tonalitats advertidores del seu mal sabor. D'aquesta manera, adquireixen dissenys molt contrastats, per exemple el cos blau fosc amb línies grogues i blanques, amb l'objecte d'avisar que no són comestibles. Un exemple és el gènere *Hypselodoris*.

Trobar i fotografiar aquestes espècies és un agradable passatemps que compensa les estones de recerca dins l'aigua. A més, cada troballa contribueix que es vagi coneixent una peça més de la complexa diversitat dels fons marins. Un altre aspecte remarcable és que són molt lentes i lògicament es poden fotografiar amb molta facilitat, permeten obtenir resultats molt espectaculars en la tècnica de la macrofotografia submarina. Hi ha qui compara la bellesa dels llimacs subaquàtics amb la de les papallones o bé troba el seu parió dins el món vegetal en les orquídiades. El bussejador afeccionat podrà veure —i fotografiar— fàcilment més de 30 espècies diferents en les nostres aigües.

El nostre agraïment a Miquel Pontes, Lluís Aguilar i Albert Ollé, del nostre equip de submarinisme, que tenen molt de "nas" per trobar llimacs sota l'aigua i mà per fotografiar-los, i a Arnald Plujà que ens ha convidat a descobrir molts racons meravellosos de la Mar d'Amunt.

Per saber-ne més:

ROS, JD *La defensa en los opistobranquios*. Revista *Investigación i Ciencia* 12:40-60. 1977

Per veure'n més imatges:

<http://marenostrum.org/opistobranquios>

Figura 4.
Flabellina affinis és un dels llimacs més fàcils de veure a sota aigua i un dels que tenen colors més bonics. Aquest animal de mida inferior a 3 cm va ser fotografiat a cap de Ras.

Figura 5.
Des de prop de la superfície de l'aigua fins als 30 m de profunditat hom pot trobar aquest llimac Dondice (Godiva) banyulensis. De color taronja viu i longitud relativament gran –fins a 7 cm– resulta inconfusible.

Figura 6.
Un llimac molt freqüent a poca profunditat és Cratena peregrina. A l'igual que els dos anteriors, s'alimenta d'animals urticants del grup de les anèmones, fideus de mar –els cridaris–. La seva estratègia permet emprar la capacitat urticant del seu aliment en defensa pròpia.

EL MUSCLO: EXEMPLE DE TOLERÀNCIA

ESTER SÁNCHEZ I GARRIGA

La Costa Brava, la nostra costa, és un paratge natural carregat de significat per a tots nosaltres. Fins i tot, m'atreuria a dir que ho és per a totes aquelles persones que l'han visitada algun cop. Poques vegades es pot gaudir d'un litoral tan salvatge, esquerp i al mateix temps encisador.

Les típiques roques metamòrfiques, erosionades especialment pel vent, li donen un encant indiscutible. La tramuntana i el llevant són dos dels vents més lligats a la morfologia litoral.

El fort impacte de les ones i l'evaporació de l'aigua són alguns dels fenòmens erosius que desgasten les roques. Quan l'aigua s'evapora del substrat rocós hi deixa els cristalls de sal, els quals creen petites pressions entre els minerals, donant com a resultat final l'erosió alveolar. Aquest tipus d'erosió es manifesta a partir dels forats arrodonits que tan habitualment hem observat a les roques.

Aquests són només alguns exemples d'erosió que donen encant i omplen de vida la costa empordanesa.

Un altre factor a tenir en compte són els organismes, vegetals i animals que habiten a les roques.

Un exemple d'erosió animal el trobem en la "carquilla"/ petxina (*Patella caerulea*). Els individus d'aquesta espècie s'alimenten d'algues microscòpiques. Presenten una llengua molt original, anomenada ràdula, proveïda de petites dents amb les quals a mesura que van llepant el substrat, arrabassen les

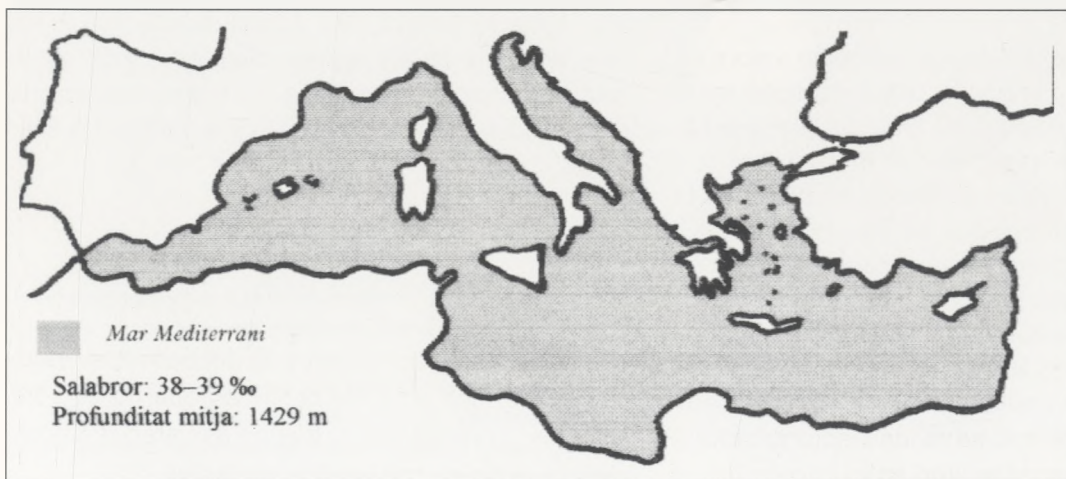
algues i al mateix temps se n'emporten part dels minerals.

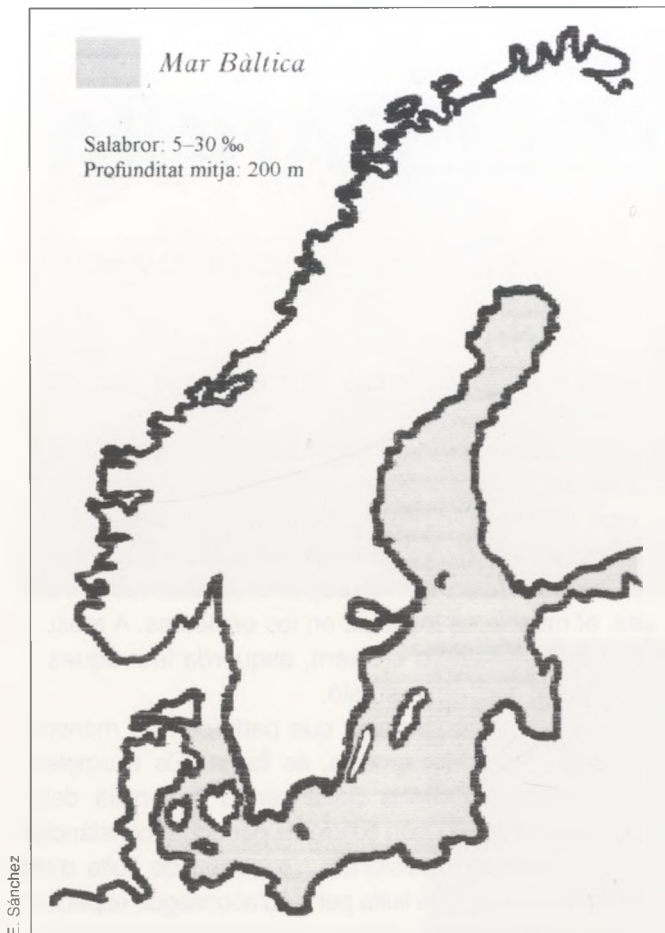
El musclo (*Mytilus sp.*) ressegueix la franja del litoral en la zona on les onades piquen amb més força; presenta, doncs, un hàbitat molt similar a la "carquilla". La diferència recau en el fet que així com la "carquilla" la trobem en superfícies relativament lliures, el musclo es localitza en les esclotxes. A mesura que el musclo va creixent, esquerdada les roques i contribueix a la seva erosió.

La llista d'organismes, que participen de manera activa en fenòmens erosius, és llarga. Els exemples anteriorment esmentats pertanyen a la família dels mol·luscs. Crec que són suficients per donar constància de la remarcable resistència i capacitat de lluita d'aquests individus. Una lluita per tal d'aconseguir especialitzar-se cada vegada més en el medi natural on viuen.

Personalment sempre m'he sentit atreta per les diferents formes de vida i per les estratègies que durant l'evolució els diferents organismes han anat adoptant.

Per tant, quan vaig entrar en contacte amb l'espècie *Mytilus edulis*, musclo que habita en la mar Bàltica, no vaig poder fer res més que sorprendre'm de la seva mida, considerablement inferior als individus de la mateixa espècie que viuen en les nostres costes (1). En aquest cas podria tractar-se d'un pas endavant dins l'evolució de l'espècie i amb el temps podria acabar donant lloc a una nova espècie.

Les colònies de musclos de la mar Bàltica es troben davant d'un element altament desfavorable que els fa utilitzar gran part de l'energia que produeixen, energia que altrament haurien destinat a créixer.

El problema recau en la baixa salabror de la mar Bàltica. Els seus valors oscil·len entre 5‰, al Nord, i 30‰, en entrar en contacte amb el mar del Nord. Lògicament estem parlant de xifres obtingudes a pocs metres de profunditat (2).

M. edulis és una espècie originàriament marina i, conseqüentment, presenta un metabolisme acostumat a viure en ambients on la salabror està al voltant del 33‰.

La salabror en el Mediterrani assoleix valors de 38-39‰. Es tracta d'una xifra una mica superior al que podríem esperar; però cal tenir present que l'evaporació en el nostre mar és molt forta.

Haver constatat la presència de *M. edulis* en la mar Bàltica a concentracions de 7‰, m'ha permès valorar una altra propietat del musclo. La seva increïble capacitat d'adaptació: ésser un organisme tolerant capaç de sobreviure en un medi tan advers.

El musclo utilitza la filtració com a tècnica per extreure el plàncton de les aigües. És en la captura i posterior digestió dels aliments on l'individu consumeix gran part de l'energia produïda.

Els individus de *M. edulis* que viuen a la mar Bàltica hauran, a més, de destinar una quantitat elevada d'energia per afrontar l'estrès fisiològic. Es tracta d'una sèrie de canvis metabòlics que afecten els organismes a conseqüència de les baixes concentracions de sal. Fisiològicament, doncs, hauran de contrarestar la manca de sal i treballar activament, expulsant el flux d'aigua dolça que altrament, si penetrés dins les cèl·lules, els provocaria la mort.

Tolerància és la paraula clau per a l'espècie *M. edulis* de la mar Bàltica. I potser també per a les espècies de musclos que viuen en les nostres costes. Malauradament, les catàstrofes ecològiques són freqüents en els nostres dies, però amb espècies com l'anterior, capaces de tolerar adversitats en el medi natural, tenim una porta oberta a l'esperança.

1. En el Mediterrani hi trobem *Mytilus galloprovincialis* (musclo del Mediterrani) i *Mytilus edulis* (conegut com musclo de l'Atlàntic).

Mytilus galloprovincialis presenta una mida menor i una coloració marcadament més vermellosa que *M. edulis*.

2. La mar Bàltica (Östersjön) presenta l'aigua "dolça" en les seves capes superiors i la salada en les inferiors.

IMPRESSIONS

PERE PRADA

REIS

Anava a esperar els Reis
amb tanta il·lusió
que quan li van fer la cancalleta
i caigué estassat al terra
s'afigurà el rei
de què?
Encara en conserva un caramel
a la butxaca.

CANIGÓ

Vet ací el rerefons i la cara
del nostre acoblament.
Tu hi jeus hores i hores
compassada pel ritme
del campanar del teu poble,
jo a voltes m'hi abrigo
perquè no em descobreixis.
Compartim llavors
la pell amb tomata
d'aquell claustre imperible.
Cuixà i Casals
ens violoncel·len.

SONETS

MEDARD BOSCH I MASÓ

I

Xop d'enyorança, regalimo, d'agres
gotes, les notes d'un concert: "Recança".

Reixes llaurades amb amor –ferides–,
sang a raigs s'obren i me'n vaig –tristesa–.
Déu, com m'esquinço, i, a fragments, a tires,
mor i rebrota tot quan resta enrere!

Res no es detura, i és el mar que ens crida.
Tems, la ventada, voga enllà i ens llença;
mai cristal·litza ni és un motlle el viure
–llast, sols els somnis–: fuig a tota vela.

Sort que sóc l'arpa que el passat anima.
Trenca silencis qui a polsades trempa
nervis i fibres: és de corda fina.

Velles singlades ...! El record llanterna
furga penombres i amb l'ahir s'abriga.
Viure és reviure ...? La tardor s'estrena.

Xop d'enyorança, regalimo, d'agres
gotes, les notes d'un concert: "Mancança".

II

Fora de tems, del meu, ja a penes bleixo.
Viure ens transmuta, amb canvis, vells conceptes.
Purga'm, bon Déu, els actes fets, i serva'm
tems i un racó: barrant-me el "jo", em desterro.

Sé, i el que sé m'ha fet com sóc, i ho peno:
és el destí, que és meu: no vull disfressa.
Tu transfigura'm, fes-ho amb lleus esmenes:
costa emmotllar-se. (El prec, almenys, t'eleva).

Furgo els secrets del fons humà, i em perdo;
fam d'esperit i fam de cos, disgrega;
Déu, en silenci, dins del buit, assetjo.

Nit dels sentits, desig i goig fent cendra,
fe i esperança, en holocaust, hi cremo.
Sol ja a la posta, tems la nit eterna.

III

Falsos profetes, Déu silent, el dubte,
serp que ens sondeja, l'home ferm xinxolla,
solla la gràcia amb sofismes; burla
fe i els miracles; l'esotèric lloa:

vells simbolismes astrològics juga.
Tot es capgira, i, Déu silent, ens torba.
Visc el que escric, l'incert burlesc, que furga,
dins del meu ésser (cos i ment), la sorda

veu del bon Déu. No sap on és. Perdona.
És Satanàs més fort que jo, em subjuga?
Tu no ho permets que em temptin sense força!

Lliure en l'albir, em vols més fort i adulte?
Teva la ment, el cos humà l'embrolla.
Parla més fort! No ho veus? Fa sords, el dubte.

AQUELLS VELS OFICIS EXTINGITS (V)

EL CAMPANER, OFICI JUBILAT

MIQUEL FA

La Plaça és un lloc significatiu per al poble i per a la gent.

Justament on s'ajunten la Plaça i el carrer de la Pilota, hi tenim l'escalinata de l'església. La imatge de Sant Vicenç, que és el nostre patró, la presideix.

Aquesta graonada és espectacular i és una senya de la vila.

A l'església, enlairada i sòbria, hi van adossar un campanar que no s'hi adiu en res. Nosaltres, els d'aquí, hi som acostumats i consentim la patxoca que hi fa.

Aquest campanar és també un punt de referència. N'és un més.

En el campanar, al cloquer, com és just, hi ha les campanes al soplug d'un espai arcat i des de dalt reforcen la ressonància i expandeixen els tocs.

És el lloc on es balancejaven i giravoltaven en la dansa que els comunicava i dirigia, amb lligams, la mà i l'esperit del campaner.

En va ésser durant molts anys en Joan Vilà i el darrer, i recent, ha estat en Carles Molins.

Els bateigs, alegres i cridaners.

A morts, tristor i monotonia.

Tritlleig de festa i toc d'oració.

El del matí. Matines.

El del migdia. Àngelus.

El del capvespre. Vespres.

Els tocs d'oració eren religiosos i també indicatius en aquells temps, sotmesos a la intuïció

per organitzar la jornada. Els tocs servien de fites per regular les parts de la comesa diària.

El campaner, batent les campanes, s'hi apanyava.

Els ressons s'oïen per tot el poble.

Sent migdia, campava per l'aire el toc d'oració.

L'home del terral dreçava la malmesa esqueina i, prenent un respir, mirava la feina feta i la que quedava per fer.

El vell pescador, que poc es movia de la badia, deixava els remes i qui sap si murmurava un rés.

L'home del ferrocarril, el guardaagulles, fent un esforç, canviava el camí de la via, envoltat pel ning-nang de les campanades.

El peó de la carretera recolzava el *xapo* i s'asseia al piló de pedra, el guarda-rodes, escoltant el remor que li arribava del toc del migdia.

Els botiguers fermaven amb pany i clau o barraven la porta. Tancaven l'establiment.

Era migdia i tothom ho sabia.

Vet aquí que les campanes feien companyia.

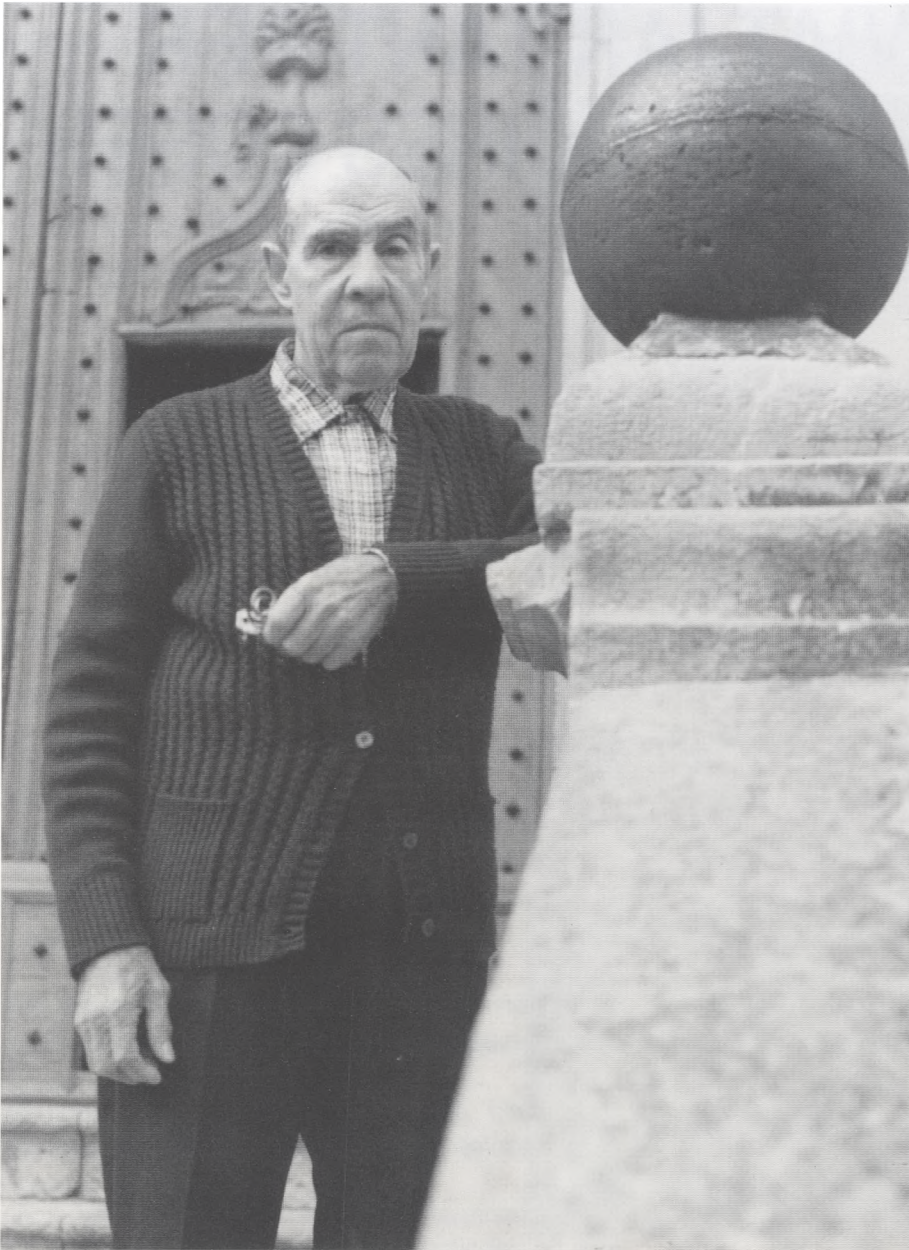
Feien companyia i el campaner hi ajudava, tibant i afluint, estrebant i amotllant les cordes, i les campanes hi corresponien espargint la seva sonoritat i escampant les senyes pertot i a tothom.

Fort i fluix.

Suau o estrident.

Ara el campaner, en Carles, està jubilat de la feina i és que avui tampoc cal manejar les cam-

*Carles Molins i Fulcarà,
el darrer campaner,
fou guardonat el 1992
amb la Llança d'Or.*

panes. Ja tot funciona amb electricitat i, prement un botó, toquen això i, prement l'altre, toquen allò.

No cal anar amb tesades i arronsades.

Un poc enrere, no pas lluny, s'hi va quedar el campaner.

És clar que una mica de sentiment s'hi va perdre.

Ara, els tocs són mecànics i, a vegades, no podem evitar un rictus de tristor i d'enyorança del so íntim que hi dava el campaner, abans.

Emperò...

“NO CAL VIATJAR TANT PER VEURE SEGONS QUINES COSES”

MONTSE TARDIU

Entrevista amb Mònica Tolsanas i Pagès, Llança de Plata 2000

Traspua bonhomia. Mònica Tolsanas és d'aquelles persones que es veu d'una hora lluny que és honesta i bona persona i, a més a més, això es pot llegir perfectament entre línies dintre del seu extens i intens *curriculum vitae*. Ha estat guardonada enguany amb una Llança de Plata per les seves tasques de cooperació i ajuda als més necessitats i, amb encara no trenta anys de vida, compta amb una experiència enriquidora de viatges solidaris a diferents països: Uganda, Tanzània, Zimbabwe, Paraguai, Rússia...

– *Com t'ha agafat l'atorgament de la Llança?*

– Al principi, per sorpresa. Després, quan em varen explicar que el sentit de la llança era reconèixer activitats relacionades amb la cooperació internacional, amb l'objectiu de promoure la participació dels joves en el mateix sentit, vaig pensar que molt bé. Malgrat tot, penso que la implicació real de les persones (no només joves) en aquest tipus d'activitats sorgeix de contextos que possibiliten l'accés a informació sobre entitats vinculades a la temàtica i projectes concrets. Només en la mesura que, entre tots, siguem capaços de generar aquest tipus de dinàmiques, la participació en aquest tipus d'activitats serà real. I, el que és més important, només així podrem generar un context de reflexió que vagi més enllà d'intervencions paternalistes o d'ajut als pobres necessitats del Tercer Món. Aquest concepte no m'agrada gens.

– *Per què?*

– En primer lloc, perquè suposa una simplificació de processos que en diferents contextos cobren formes molt diferents. I, en segon lloc, perquè implica una jerarquia en la qual una de les parts generadores de la problemàtica es presenta a si mateixa com el màxim exponent de desenvolupament. Nosaltres som generadors de les desigualtats econòmiques sobre les que intervenim i no només en altres paratges, sinó també aquí.

En l'actualitat, Mònica Tolsanas està realitzant un màster sobre exclusió social i diversitat cultural; una tesis doctoral al voltant dels alumnes immigrants que s'incorporen tardanament a Secundària; treballa com a educadora al centre d'acollida d'adults a la Fundació Valldaura.

– *D'aquestes tres activitats principals quina t'omple més?*

– Totes tres. La tesi pretén explorar una problemàtica que ens hauria d'implicar a tots plegats: com facilitar la integració escolar i social de joves que arriben d'altres països i s'incorporen tardanament al sistema educatiu català. El màster m'ofereix un context privilegiat per conèixer com es defineix la problemàtica per part de persones directament implicades amb l'escola. Pel que fa a la Fundació Valldaura, treballa amb persones que, per diferents raons, han quedat al marge del sistema i aquest àmbit, des d'una perspectiva educativa, és molt engrescador.

– *Veig, doncs, que et formes tant per atendre nens i adolescents, com adults. Tens alguna predilecció?*

– Ara per ara, a la Fundació Valldaura, em trobo molt bé treballant amb adults.

– *Recordem una mica els teus viatges. Fa sis anys, vas participar en una recerca sobre mitologia a l'Àfrica Negra (Uganda i Tanzània), què vas aprendre d'aquella tasca?*

– Em va permetre veure com es concretaven a la pràctica opcions teòriques i metodològiques que havia estudiat a la facultat. A nivell personal suposo que també vaig entendre que el viatge només tenia sentit en la mesura que t'ensenyava a mirar. Hi ha exotismes que de tan propers a penes els podem reconèixer i “quotidianitats” que hem difós per tot el planeta i que per molt que vulguis no te'n pots desempallegar. Darrerament m'interessa més viatjar per la meua pròpia societat. Qüestionar-te sense desplaçar-te és molt més difícil i, per això, suposo que també molt més interessant.

– Poc temps després d'aquesta experiència, vas marxar a Zimbabwe. Què vas estudiar-hi sobre l'alimentació d'allà?

– Analitzàvem l'impacte de la introducció d'alimentació del món occidental en l'ús que feien els nadius de l'alimentació autòctona al sud-oest de Zimbabwe.

– Entre aquells submons que esmentaves abans i que es troben dintre d'una ciutat, es trobaria a Barcelona el barri de la Mina, on fa sis anys vas realitzar-hi un voluntariat. En què va consistir?

– Feia classes de reforç i activitats relacionades amb el lleure.

– Els agradava molt més el lleure...

– No. Per què? Són nanos que viuen en contextos molt marginals dins d'una societat que genera enormes desigualtats. L'escola no sempre és capaç de cobrir totes les necessitats dels col·lectius als quals teòricament representa. Una cosa són les ganes d'aprendre i l'altra els continguts i les propostes concretes que es formulen des del context escolar.

– A l'estiu del 95, et vas desplaçar fins al poblat 14 de Mayo, al Paraguai, per veure les dificultats que patien aquells infants a l'escola. Seria un exemple de dues situacions similars, allunyades geogràficament? Em refereixo a la Mina-14 de Mayo.

– No. La no consecució dels objectius marcats per l'escola s'ha de contextualitzar. Els nens chamacoco (els de Paraguai) no coneixien la llengua vehicular de l'escola...

– O sigui el castellà?

– Sí. L'ús d'una segona llengua com a instrument d'aprenentatge requereix de programes educatius que facilitin l'accés als continguts que s'estan ensenyant i aquest no era el cas.

– L'últim viatge, de moment, del teu currículum va ser a Rússia, l'estiu del 96, per fer una recerca a l'entorn del folklore del país.

– Vaig col·laborar amb un grup de folkloristes, enregistrant cançons i relats en vídeo o en una casset i observant altres tradicions típiques locals. Era interessant veure com en aquella situació de trànsit

econòmic, polític i social es reinventaven tradicions per transformar la incertesa en grans veritats provinents d'un passat ancestral.

– Mònica, per acabar, hi ha molta gent que es dedica, com ara tu, a ajudar els més necessitats?

– Hi ha molta gent que sap que les societats contemporànies estan afectades per enormes desigualtats i que aquestes no només es generen en altres paratges, sinó a les nostres pròpies societats. La seva mobilització depèn, en primer lloc, que s'ho puguin permetre i de la intensitat amb què sentin la contradicció de formar part dels sectors socials més opulents en un món cada vegada més fragmentat.

“No cal viatjar tant per veure segons quines coses”.

EL CANT CORAL CATALÀ COMPLEIX UN SEGLE I MIG DE VIDA

JAUME COMELLAS

“No hi ha res més fort que una cançó: tot ho venç i davant d’ella tota cosa es doblega, transforma i il·lumina.” – Joan Maragall –

El pròxim 9 d’abril, el Palau Sant Jordi de Barcelona acollirà alguns milers de cantaires procedents d’arreu de Catalunya, que s’aplegaran amb motiu de celebrar tots junts el primer segle i mig d’existència del cant coral a Catalunya.

En un moment en què a Llançà es revifa el conreu del cant col·lectiu, amb la nova i dia a dia més vital Coral Palandriu, em sembla oportú remarcar la transcendència que per al país ha tingut el fet coral i al mateix temps fer un recorregut succint per aquests cent cinquanta anys d’existència. I alhora fer vots perquè aquesta empenta fructifiqui de forma molt viva a Llançà. Recordem que va ser mossèn Josep Benet i Cantó que en el seu dia va crear l’Orfeó El Campanar, acció mantinguda posteriorment amb saviesa i finor per la senyora Isabel Echeverría. Per a una població com Llançà, aquesta realitat té una importància enorme.

Va ser Josep Anselm Clavé, el pare d’aquesta criatura esplèndida que és el moviment coral català, qui el 1850 va transformar l’Aurora –un conjunt indefinible barreja d’orquestrina, grup vocal i xaranga– en la Societat Coral La Fraternitat, convertida d’aquesta

manera en el primer conjunt coral estable no solament de Catalunya sinó de la Península.

Amb La Fraternitat, Clavé, sense adonar-se, posava la primera pedra del que després ha estat una de les realitats més transcendents i més vivificadores de la cultura catalana del darrer segle i mig. Amb La Fraternitat es posava en marxa el gran moviment claverià, que escamparia arreu de Catalunya una munió de societats corals integrades en principi exclusivament per homes, que servien els ideals claverians més exactes.

Com és sabut, Josep Anselm Clavé es va servir del cant coral per endegar una tasca d’apostolat social ingent. Immers en una societat preindustrial urbana com la barcelonina, on la classe obrera sofria unes condicions de subsistència molt i molt precàries, el músic, poeta, polític i agitador social, maldà per trencar el procés d’embrutiment a què estava sotmesa aquesta classe social per causa de l’explotació capitalista primària. I així va fer prendre consciència de la seva realitat i va obrir unes esclotxes de culturització dia a dia més àmplies i intenses. Les societats claverianes van escampar-se en el si d’un desert gairebé absolut pel que fa a la capacitat reivindicativa de la classe obrera –no hi havia sindicats, no hi havia mutualitats, no hi havia seguretat social, no hi havia escola pública obligatòria, etcètera–. I van esdevenir no sols fogar de cant col·lec-

La Coral Palandriu, de recent creació, torna a fer viva a Llançà la tradició del cant col·lectiu.

tiu, sinó també societats de socors mutu i ateneus de defensa gremial, que van galvanitzar una tasca de redempció social d'una transcendència extraordinària.

Tanmateix els resultats artístics no van poder assolir nivells qualitius exagerats. L'absència de veus blanques, la manca de preparació dels cantaires –molts, no sols no sabien llegir les partitures sinó tampoc la lletra de les cançons, ja que eren analfabets–, i la mateixa limitada formació musical de Clavé, entre d'altres elements, va fer que la seva tasca quedés coixa per aquest costat.

Clavé, que havia nascut el 1824, va morir el 1874. El seu moviment que tant va arrelar arreu de Catalunya segueix viu, com ho palesa la brillant commemoració doble, l'any passat, dels 125 anys de la seva mort i els 175 del seu naixement. I com ho demostra que la federació creada per ell sigui el pal de paller que vertebrava la realització d'aquesta gran festa a què m'he referit al principi.

Lluís Millet, gran admirador de Clavé, va prendre el relleu en la direcció del moviment coral català, sobre pressupòsits renovats. Estimador com Clavé de la força del cant del poble, cregué arribada l'hora de donar una superior volada a aquesta veu única i múltiple que és el cor, i, en crear el 1891 l'Orfeó Català, va aconseguir reforçar i sobretot eixamplar l'ideari claverià. Amb ell no es tracta solament que el poble canti, sinó que ho faci bé i que pugui abordar, a més del ric patrimoni d'arrel més popular, les grans obres del repertori simfònic coral –passions de Bach, rèquiems, Novena de Beethoven, polifonia renaixentista, etcètera–. Si La Fraternitat va ser el referent que projectà la unió de societats claverianes, l'Orfeó Català va esdevenir la primera pedra de l'orfeonisme, que al llarg de gairebé mig segle, fins a l'esclat cruent de la Guerra Civil, va omplir el moviment coral català i li va donar una nova i poderosa embranzida. A més, la construcció del Palau de la Música Catalana per part del mateix Orfeó Català significaria dotar Catalunya d'un equipament musical profundament emblemàtic.

La postguerra suposà l'inici d'una època carregada de dificultats i problemes, amb la repressió política de l'antic règim en molts aspectes: exigència de castellanització dels noms de les entitats, adscripció a l'organització política de l'època –Movimiento–, censura de cançons i himnes, persecució de la llengua catalana, etcètera. Cada entitat ho va resistir com va poder. Algunes de manera molt dura, com és el cas de l'Orfeó Català, que en no acceptar doblegar-se a les imposicions al·ludides va haver de restar set anys inactiu.

La nova saba va venir d'un nou corrent, significat per les corals –conjunts de menor nombre de components que els orfeons–, que van saber renovar repertoris i formes de cantar. I que van tenir en la figura d'Oriol Martorell i la seva Coral Sant Jordi la referència més marcada en el si de tot un moviment, que ha esdevingut la fins ara darrera gran aportació revitalitzadora de la història del cant coral català.

Aquest recorregut, obligadament succint i esquemàtic, mereix completar-se amb altres consideracions. El cant coral ha tingut molts mèrits i la seva importància ha estat extraordinària; cal insistir en això.

Gràcies a ell, gràcies als cants de milers de catalans, en èpoques molt dures s'ha ajudat a mantenir la sensibilitat per l'essència cultural, social i patriòtica del país. Curiosament, els tres caps de brot esmentats –Clavé, Millet i Martorell– i les entitats i moviments que van dirigir, van ser objecte a cada època de la repressió de les forces polítiques dictatorials dels seus moments històrics, que sempre han vist suspecte el fet que el poble aixequi la seva veu col·lectiva en expressió dels sentiments i ideals més estimats. Gràcies al cant coral, milers i milers de catalans d'aquest segle i mig han entrat en l'estima de la música i s'han endinsat en els seus secrets més pregons.

En un altre ordre de coses, el cant coral ha esdevingut una eina socialitzadora i vertebradora social de gran importància. A redós de les corals, molts nens s'han iniciat en el conreu de la música; petits i grans han conegut poemes esplèndids dels nostres literats i han viatjat arreu del continent, han fet amistats... A redós del cant coral s'ha plorat d'enyorança, s'han sentit emocions íntimes d'una gran força i s'ha fet present l'esperit del país que es vessava en cançons senzilles i emotives, en himnes d'una gran capacitat de suggestió i en nades entranyables... En definitiva, a redós del cant coral s'ha congriat una impressionant quantitat de relació i de vida social de la millor llei.

El cant coral ha esdevingut també un dels signes d'identificació del geni cultural català. Hi ha molt pocs països al món –a excepció de les petites repúbliques bàltiques–, amb una tan intensa activitat coral com Catalunya. En aquests moments, es calcula que són 30.000 els cantaires que hi ha al país, els quals s'integren en més de 700 corals, alhora vertebrades en diferents federacions, segons les característiques i maneres d'entendre la praxi coral dels respectius components. Els adults, a través de la Federació de Cors de Clavé i de la Federació Catalana d'Entitats Corals (FCEC). Els infants, s'apleguen en el Secretariat de Corals Infants de Catalunya (SCIC) i de la Federació de Pueri Cantores. I els joves, en el Secretariat Corals Juvenils de Catalunya.

Una completa representació de tots ells –es calcula en no menys de 5.000 veus– serà present, tal com he apuntat, en aquesta magna festa que ha de tenir lloc al Palau Sant Jordi, per compartir el goig de ser membres d'una família que porta un segle i mig de cantar junts. De ser representants de tot un poble, el nostre, que ha estat capaç de mantenir unida la seva veu durant una complicada centúria i mitja d'existència històrica, i que vol continuar fent-ho en el futur. L'acte el clourà un cant confegit expressament per a aquesta ocasió, la titulada *Cançó de l'instant*, escrita sobre un bell poema de Miquel Desclot, amb música de Josep Vila. Ells cantaran aquesta tornada tan il·luminadora dels delers de tot un poble cantaire:

“Venim de tot arreu a celebrar-ho,
venim plegats a fer-ho durador.
Veni, que un dia bé caldrà deixar-ho,
l'instant només l'atura una cançó.”

WALTER BENJAMIN, EN EL LLINDAR DE LA FRONTERA

HELENA POL I SALVÀ

"Necessitem la història, però la necessitem altrament que el vagorós malacostumat pels jardins del saber."

Nietzsche

Sovint els fets històrics, sobretot aquells que convulsionen la vida de moltes persones, entelen les vicissituds de caire més intel·lectual. Un d'entre molts exemples és el de Walter Benjamin. El seu suïcidi a Portbou el 1940 ha adquirit proporcions mítiques i, precisament, un fet tan punyent com aquest, ha enfosquit o ha ocultat, gens intencionadament, la trajectòria d'un dels intel·lectuals més brillants i més innovadors de la primera meitat del segle XX.

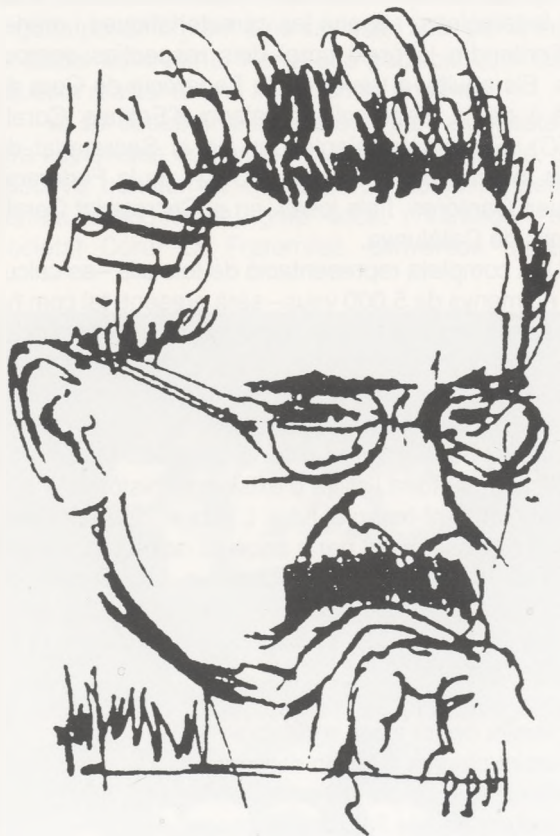
Encabir Benjamin sota l'etiqueta de "filòsof alemany" és una sortida fàcil i molt incompleta. La seva

obra projecta una ombra dispersa pròpia dels escriptors que són molts alhora. M'explico. Walter Benjamin ha estat i és admirat per, entre altres raons, el desafiament que suposa endinsar-se en una obra tan heterogènia i d'una gran complexitat textual. Com va dir Susan Sontag en referir-se al seu estil: "Cada frase està escrita com si fos la primera o l'última."

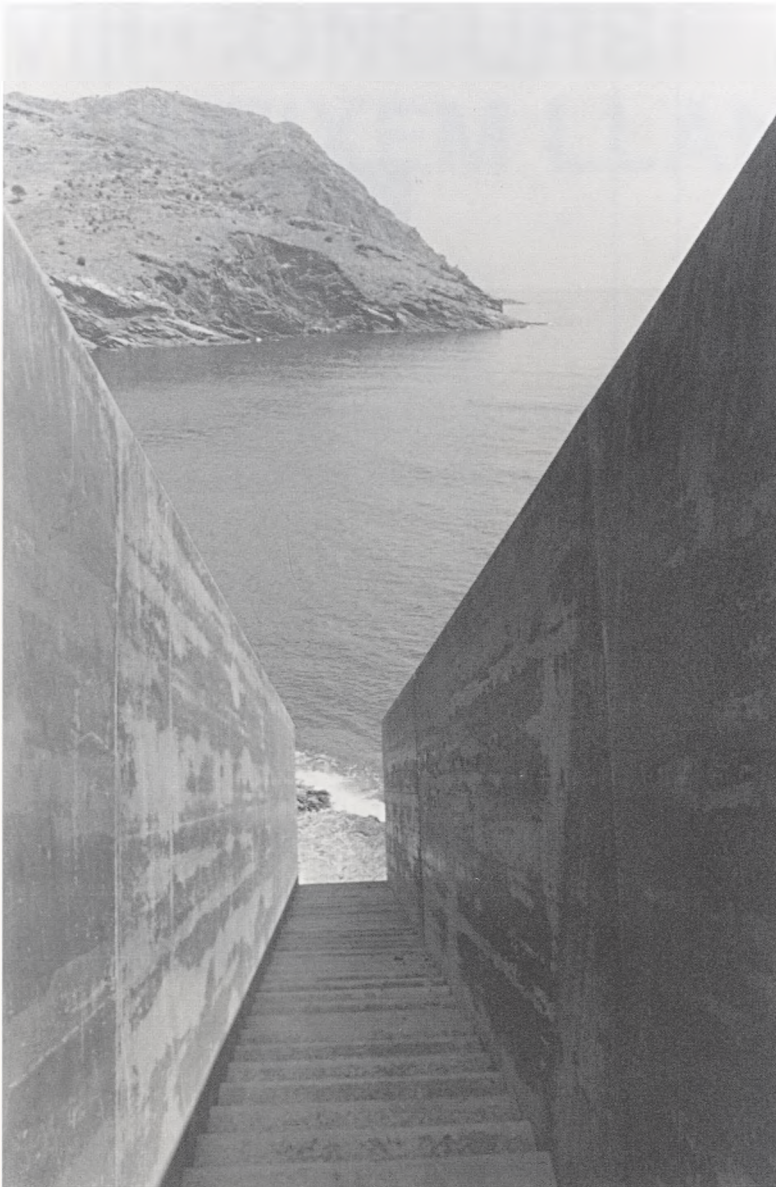
La seva trajectòria professional va ser tan aventurera com la vida mateixa. Neix a Berlín el 1892, fill d'una família rica jueva. El 1912 comença a estudiar filosofia a Freiburg i ho culmina amb l'assaig d'arrel kantiana *Sobre el programa de la filosofia pura*. Però ja es respira l'atmosfera de la Primera Guerra Mundial –Alemanya es guia per un "moviment juvenil" bel·licós– i Benjamin se n'escapa fingint una malaltia nerviosa, per poder-se centrar en els estudis. Reorienta les seves investigacions vers el camp del llenguatge, seguint models com Humbolt i Herder, que tenen el seu fruit en *Sobre el llenguatge en general i sobre el llenguatge dels homes*.

Entretant es casa el 1917 i es refugia en la Suïssa neutral, on es dedica a escriure la seva tesi doctoral sobre la crítica d'art des de la perspectiva del romanticisme alemany. El matrimoni Benjamin torna a Berlín, amb un fill, on emprèn un vast estudi sobre *Les afinitats electives* de Goethe. S'inicia una època de gran auge intel·lectual amb treballs com *Destí i caràcter* i *Crítica de la violència*, originats per les vagues de 1918-1919 i que inauguraven la seva incursió en els escrits de caire polític. Més tard, el 1923, escriu *Pensaments per a una anàlisi de la situació a l'Europa central*, on els estralls de la inflació s'acusen en la pròpia economia familiar amb la ruïna del seu pare. Mentrestant, a Frankfurt coneix Theodor W. Adorno, conegut filòsof amb qui tempta les possibilitats d'accedir a la universitat amb una tesi d'habilitació.

Finalment, decideix anar a Capri a passar en net la seva tesi i allà viu una gran aventura amorosa amb Asja Lacis, directora de teatre de Riga, qui el converteix en marxista, més concretament en "mate-

Memorial a Walter Benjamin a Portbou, de l'artista Dani Karavan.

rialista dialèctic". D'aquesta manera la seva obra adquireix una nova orientació, sense negar l'anterior, amb un major pes de les tesis econòmiques i socials.

El 1925 decideix renunciar a presentar la seva tesi de professor i pensa en les possibilitats de dedicar-se a la traducció (havia publicat unes versions de Baudelaire i l'assaig *Sobre la tasca del traductor*) i al periodisme. Aquesta última acaba esdevenint la seva activitat professional: escriu ressenyes en revistes alemanyes com *Frankfurter Zeitung*, amb la finalitat de fer-se una posició sòlida com a crític. Nogensmenys oblidables són els seus treballs per la ràdio, es calcula que entre 1929 i 1933 va oferir unes vuitanta-cinc emissions.

Però la seva inestabilitat vital el portarà a viatjar

a llocs com Eivissa. En aquest periple comença un diari que durarà, segons una anotació, fins a la seva mort. Poc després redacta el seu testament i una carta a Jula Cohn, amb qui mantingué una relació sentimental, en la qual sembla estar meditant el suïcidi. El 1933, amb Hitler al poder, decideix allunyar-se d'Alemanya i s'instal·la a París, però segueix col·laborant amb la premsa alemanya sota pseudònim. Torna novament a Eivissa i poc després escriu el conegut assaig *Sobre l'obra d'art a l'època de la seva reproductibilitat tècnica*.

La situació es fa insostenible i els seus amics de l'Escola de Frankfurt li proposen que emigri als Estats Units, on ells han traslladat l'Institut d'Investigació Social. El 1939 els nazis li retiren la ciutadania alemanya per un article publicat a Moscou. Poc després, a l'inici de la Segona Guerra Mundial, l'internen en un camp francès de treball a Nevers, del qual el treuen uns amics de París.

Després d'aquests fets, demana un visat per entrar als Estats Units però ja és tard. S'uneix a un grup d'alemanys exiliats a Espanya. Travessa a peu les muntanyes per l'anomenada ruta Lister, però la policia té l'ordre de la Gestapo de rebutjar tothom que vagi sense el permís francès de sortida. Benjamin arrossega fins a Portbou una cartera plena de textos, manuscrits, a pesar de la calor i de la seva angina de pit. Aquests manuscrits mai no han aparegut. Ja el 1940, quan es va escapar de

París, va deixar a la Biblioteca Nacional de París, sota la protecció de Georges Bataille, unes mil pàgines inèdites.

La nit del 26 de setembre pren metzines i mor la matinada del dia següent. Avui dia descansa en un dels cementiris més bells de la costa, el de Portbou, en l'anonimat d'una tomba incerta. Convertit en un símbol de la resistència al nazisme, la seva vida va estar marcada per uns ideals pels quals va pagar el preu més alt. Cal, per tant, no oblidar la raó de la seva vida: la seva obra. La història de Walter Benjamin és part de la història humana i intel·lectual d'un dels segles més cruels, com ell deia: "No hi ha cap document de cultura que no ho sigui al mateix temps de la barbàrie".

HOSTAL CAN NARRA

Especialitat en peix

Carrer Castellar, 37
Tel. 972 38 01 78
EL PORT DE LLANÇÀ

*Fiscal • Laboral • Mercantil
Comptable • Assegurances*

Nicolás Salmerón
(pàrquing bombers)
Tel. i Fax 972 12 09 94
17490 LLANÇÀ

ZURICH ASS.
J. BUXEDA
AG. 170066-5

Josep RAFARI

**CARNISSERIA
XARCUTERIA
CARNS DE L'EMPORDÀ
PRODUCTES ARTESANS**

C/ Major, 7
Tel. 972 38 01 02
LLANÇÀ

Marisqueria

El Puerto

JOSÉ CANO MARTÍNEZ

Telèfon 972 38 00 44
Carrer Castellar, 7 - LLANÇÀ

VIII CONCURS: CONEIXEM LLANÇÀ?

Joan M. Pau

Foto 1.

La guanyadora de l'anterior Concurs fou la senyora Caty Fulcarà i Bes, de Llançà, després del sorteig efectuat entre els tres encertants.

Les respostes correctes:

Fotos:

1. Façana posterior de la Casa de Cultura.
2. Torre a la part alta de la Vila.
3. Font del carrer Dins la Vila.

Preguntes:

1. Josep Coll i Ligora.
2. Dionís, Pepita i Laura.
3. Amoga.

Preguntes

1. Quants habitants tenia Llançà l'any 1955?
2. Nom científic del llimac marí anomenat vaqueta suïssa.
3. Qui va escriure: "No hi ha cap document de cultura que no ho sigui al mateix temps de la barbàrie?".

Foto 2.

Les respostes al VIII Concurs poden adreçar-les, abans del 31 de març, a l'Ajuntament de Llançà, avinguda d'Europa, 37, indicant en el sobre: VIII Concurs: Coneixem Llançà? Recordeu que cal encertar les fotos i les preguntes. El premi, com sempre, dos àpats en un acreditat restaurant de la població. Sort!

Joan M. Pau

Foto 3.

GARATGE PUESTA A PUNTO

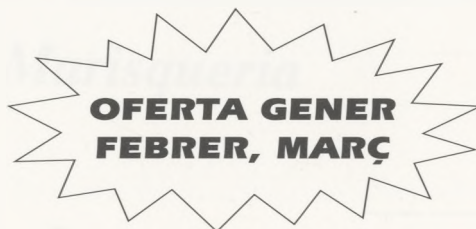

MICHELIN

ALINEACIÓ DIRECCIONS
ORDINADOR HOFMANN

Llanta	Preu
13	11.800
14	13.100
15	14.000

	MICHELIN	GOODYEAR	NITOTIRE
135-80-13T	5.515	4.311	3237
145-80-13T	5.196	4.592	3414
155-80-13T	5.715	4.866	3696
165-80-13T	6.703	5.458	4015
145-70-13T	6.117	4.794	
155-70-13T	5.932	4.961	3664
165-70-13T	6.952	5.459	3873
175-70-13T	6.986	5.527	4207
185-6014H	9.952	6.854	5116
195-6014H	12.589	11.229	5917
195-50-15V	11.301	9.528	6303
185-55-15V	17.524	14.519	
205-55-15V	16.884	16.965	8255
195-65-15V		12.702	
185-65-14H		10.952	

MUNTATGE INCLÒS

Restaurant

PEIX FRESC DEL CAP DE CREUS
CUINA TÍPICA CATALANA
PASTISSOS DE LA CASA

Verge del Carme, 5
Tel. 972 38 05 37
17490 EL PORT DE LLANÇÀ

A tots els socis i simpatitzants:

Bona Festa!

Port de Llançà - Moll Jordi Canal, s/n
Tel. 972 38 07 10 - Fax 972 38 07 06
e-mail: cnllanca@bitel.es
17490 EL PORT DE LLANÇÀ

Llançà

Amb les
Festes
i les
Tradicions

fàmila

SUPERMERCAT

L'avantatge de comprar en Família

Avda. Reina Fabiola, 2 – Avda. Pau Casals, 13
LLANÇÀ

B I G R U P
FINQUES J. COMPANY C.B.

- AGENTS DE LA PROPIETAT IMMOBILIÀRIA
- ADMINISTRADORS DE FINQUES

Castellà, 48-50 - Tel. 972 38 01 97
Fax 972 38 08 81
17490 Llançà (Girona)

Monturiol, 13 (cantonada c/ Ample)
Tel. 972 67 13 65
17600 Figueres (Girona)

GODOY CORREDORIA D'ASSEGURANCES, S.L.

Corredor d'Assegurances

godoy & caldas s.a.
ASSESSORS

*serveis
professionals*

av. pau casals, 25-27, 1r - tel. 972 38 05 00 - fax 972 38 14 63 - 17490 llançà
pi i margall, 1 pral. b - tel. 972 50 02 35 - fax 972 67 29 48 - 17600 figueres